

250 Ft

Megéltem, átéltem mintegy három emberöltőt, úgynevezett békét, háborút és békének ugyancsak nem nevezhető újabb békének hat és fél évtizedét, gyönyörű álmok, hitek, remények születését és megfúlását. Keresem magam is a soha el nem ért, el nem érhető teljes igazság és boldogság kék madarát, és figyeltem, figyelem ma is, kilencvenedik esztendőm küszöbén is, a boldogságukat – vagy csak a maguk boldogulását – kereső emberek sorsának alakulását. Erről szólnak ezek, az elmúlt két évben írott, elbeszéléseim is.

Nemes László

NEMES LÁSZLÓ

És a Duna csak folyt

NOVELLÁK

Z-füzetek/132

NEMES LÁSZLÓ

És a Duna csak folyt

NOVELLÁK

BUDAPEST

Z-füzetek/132

**Sorozatszerkesztő:
SIMOR ANDRÁS**

**Tipográfia:
DOMJÁN ISTVÁN**

© Nemes László, 2009

Megéltem, átéltem mintegy három emberöltőt, úgynevezett békét, háborút és békének ugyancsak nem nevezhető újabb békének hat és fél évtizedét, gyönyörű álmok, hitek, remények születését és megghiúsulását. Kerestem magam is a soha el nem ért, el nem érhető teljes igazság és boldogság kék madarát, és figyeltem, figyelem ma is, kilencvenedik esztendőm küszöbén is, a boldogságukat – vagy csak a maguk boldogulását – kereső emberek sorsának alakulását. Erről szólnak ezek, az elmúlt két évben írott, elbeszéléseim is.

Nemes László

Letölthető:

[\[PDF formátumban \]](#) [\[EPUB formátumban \]](#)

És a Duna csak folyt...

Hosszú volt az az idő, átkozottul hosszú az a csaknem hét esztendő, amit nem tölthettem idehaza. Húszéves se voltam még, amikor a Keleti pályaudvaron, egy barátságtalan, havas-esős márciusi reggelen, a lassan kigördülő vonat ablakából búcsút intettem a szüleimnek, nagyszüleimnek, rokonaimnak, szívbéli legjobb barátaimnak. És meglett férfikorban, huszonhetedik évemben jártam, amikor a Nyugati pályaudvar karácsony esti hideg peronján anyám egyedül várt, már csak egyes-egyedül ő várhatta hazatérő fiát. Tudtam már, hogyne tudhattam volna addigra már, hogy mi történt idehaza azokban az elmúlt esztendőkből. És mégse tudtam semmit.

Azok a kiesett évek! Azok a sötét lyukak az életem folyamatában! Nem volt éppenséggel elveszett idő. Tanultam is sokat, eljutottam olyan tájaira a világnak, amelyekről álmodni se mertem volna soha. Beszéltem kézzel-lábbal, szuahélival kevert tört angol szavakkal kelet-afrikai koromfekete katonákkal, szelíden mosolygó hindukkal, újjélandi maorikkal, vitatkoztam emberi jogokról dél-afrikai búrokkal, bibliai tájakon jártam, Mezopotámia peremén az Eufrátesz partján, Jeruzsálem, Betlehem, Názáret szent helyein, egyiptomi piramisok tövében; afrikai sivatag homokján felvert sátorban ébredtem arra, hogy skorpió mászik a fejem mellett, az ókori Palmüra világszép romjainál kerültem német repülő géppuskatüzébe, egy nápolyi angol katonaklubban beszéltem – talán németül vagy franciául? – a Monté Cassino-i véres csata fáradalmait kipihenő két lengyel katonával, megtanultam, hogyan lehet az egy napra kapott egy kulacsnyi vizet beosztani a sivatagban ivásra, tisztálkodásra, borotválkozásra és a csajka elmosására, megtanultam, hogyan kell az angol könnyű géppuskát, a *Bren-gunt* szétszerelni apró alkatrészeire és összerakni megint; fáztam és izzadtam, féltem és nem féltem, de az lehettem, amit akartam, amit önként választottam: a Hitler ellen, a nácik ellen küzdő óriási gépezet egyik kis csavarja.

Csak az otthon, az került elérhetetlen messzeségbe. Az addigi életem, az igazi életem folyamata szakadt meg. Álmodtam, persze, hogy álmodtam az otthonomról, de csak arról, csakis arról álmodhattam, amit ismertem, ami korábban volt. Időtlenek

voltak az álmok, bennük semmi nem változott, senki nem öregedett. Budapest, az otthonom, a lakásunk, a bútoraink, a könyveink, az anyám mosolya, az apám komolysága: az orvosé, emlékezetemben mindmáig az igazi orvosé, aki életét emberek gyógyítására, életek megmentésére tette fel, a barátaim, a szerelmeim. Láttam álmomban az utcákat, melyeken ki tudja, hány százszor-ezerszer mentem végig iskolába menet, iskolából jövet, a jégpályát, ahol korcsolyázni tanultam, a Városliget padját, ahol először csókoltam meg egy lányt. Sós tengerek partján éreztem bőrömön a Balaton vizének édes-lágy simogatását, láttam a kertet, a nyári hónapokra bérelt házat, ahol anyám a gazdaságilag is mind nehezebbé váló években – hogy munkájával ő is hozzájárulhasson a család nyugodt életének biztosításához, és ráadásul, a vakációkban még az én nyaralásomat is lehetővé tegye – gyerekek nyaraltatását, felügyeletét vállalta. Láttam álmaimban, ahogy azok a kisebb-nagyobb gyerekek szeretetért, gondoskodásáért milyen szeretettel, nevetve, ölelve veszik körül.

Persze éreztem, tudtam, aztán valójában is megtudtam, hogy otthon minden megváltozott Hazatérve új szavakat, új fogalmakat, új történelmet tanultam meg. Sárga csillag, gettó, deportálás, Dunába lövés... Álltam a pesti Duna-parton, anyám, megöregedett anyám mutatta: itt lőtték a Dunába Pista barátod szüleit. Néztem a szürke vizet, akkor is *zavaros, bölcs és nagy volt a Duna*, távolabb, az eltűnt, a folyóba roskadt hidakon túl, ott, az eltűnt, egykori Erzsébet híd mellett, jutott eszembe hirtelen –, ott volt valamikor még egy Duna-uszoda is, ott fürödtem, úsztam néhányszor apámmal... de mi az, hogy a Pista szüleit belelőtték? *Kinyírták*. Ezt a szót sem ismertem addig. De azt sem, hogy *szőnyegbombázás*. Azt se, hogy *romeltakarítás*. Meg azt se, hogy *malenkij robot*... Mi volt itt, mi történt itt valójában ebben a városban, az országban, a lelkekben az elmúlt évek során?

És a Duna csak folyt. Éltünk, dolgoztunk, reméltünk, hittünk, csalódtunk, újra reméltünk, újra csalódtunk, megöregedtünk, Anyám is régen meghalt már, én magam a nyolcvanadik évemhez közeledtem, amikor egy ismerősöm azzal a hírrel lepelt meg, hogy beszélt valakivel, egy hatvan év körüli asszonnyal, aki azt mondta, hogy ismerte az én anyámat, nála nyaralt a Balatonnál, valamikor a háború első éveiben. Azt is elmondta az illető, hogy ő akkoriban minden este, elalvás előtt imádkozott az ágyában, az anyám pedig, aki nemigen imádkozott, ezt meglátva, elmondta neki, hogy a háborútól kettészakított világ másik felén van egy fia, akiről régóta semmit se tud, hírt se kaphat felőle, és arra kérte: – Drága Évikém, amikor esténként imádkozol, kérlek, foglald az ő nevét is az imádba, könyörögj őérte is!

Meg is szervezett az ismerősöm egy találkozást azzal a hajdani Évikével. Én éjszakákon át csak arra gondoltam: megtudok valamit arról az eltűnt időmről, megtudom, milyen volt akkor az anyám arca, a mosolya... fiatalos volt-e még, vagy a gondtól megviselt, korán megöregedett... milyenek voltak körülötte a gyerekek, milyen az a régi kert, ahol nem is olyan nagyon régen még én is beszélgettem, játszottam, pingpongoztam a barátaimmal, ahol annál a hosszú kerti asztalnál anyám tette elém is a maga főzte ebédet...

A hölgy, az idős Évike, a megbeszélt estén a férjével jött az ismerősömhöz. Igen, mondta nekem, akkor valóban minden este imádkoztam magáért. A maga nevét is belemondtam az esti imába. Énistenem, Jóistenem...

Semmi egyebet nem tudtam meg. Maradt a köd, az elveszett múlt egyik szeletének sötét köde. Aztán csak azt mondta: – Tud bridzsezni? Négyen vagyunk, akkor hát elkezdhetjük.

Múltak az évek megint, én nyolcvanöt felé jártam, amikor egy, számomra ismeretlen, nyugdíjas orvos felhívott telefonon. Néhány önéletrajzinak tűnő írásomból rájött, hogy minden bizonnyal én vagyok az, akinek az apjával ő egy ideig együtt volt munkaszolgálatos. Megbeszéltük, hogy egy este nálunk találkozunk.

Anyám, ki tudja, miért, talán a fájó emlékeket nem akarta még jobban felkavarni, soha nem mondta el nekem, hogy az apám munkaszolgálatos is volt. Halála után, a hetvenes évek közepén, találtam a fiókja mélyén őrzött iratok közt erre utaló két dokumentumot. Az egyik egy noteszből kitépett, szakadozott lap volt, rajta ceruzával írott kusza sorok és aláhúzva anyám akkori – még a felszabadulás előtti hetek vagy hónapok baráti menedéket biztosító búvóhelyét megelőző – pesti címe. Talán egy vonat ablakából dobhatta ki, a továbbítást a megtaláló jó szívére bízva, talán gyorsan, lopva, egy emberségesebb keretlegény zsebébe dughatta; nem tudom, hová visznek... hideg van, fázunk... csak abban reménykedem, hogy te...” – a többi már olvashatatlan volt. A másik egy szabályos tábori levelezőlap. „A szállásunk itt is siralmas. Fázunk... egy pajtában... hidegben, koszban... Én orvosi munkát végzek, de minőt, gyógyszerek, kötszer, minden alapvető higiénia híján...” Nem tudom, hogyan csúszhatott át a cenzúrán. Jellemző a fő gondja, az orvos gondja. És a stílusa: a pontos, régies: *de minőt*.

Kedves volt az esti vendég. Elmondta, ő akkor tizenhat éves volt, apám rólam beszélt neki, azt mondta, a távolba szakadt egyetlen fiára emlékezteti, akiről évek óta semmi hírt sem kaphatott. – Sokat köszönhetek neki – mondta az idős orvos –, vigyázott rám, segített, ahol tudott, amikor megbetegedtem, meggyógyított. Talán akkor határozta el – tette hozzá –, hogy ha túléltem azt az időt, én is orvos leszek.

De többet, valamit, amire úgy vártam, amitől az apám megjelenjen, megelevenedjék ott, az asztalunknál, hogy lássam a komoly, akkor bizonyára lesoványodott, elkínzott arcát, halljam a szavát, megtudjam a lényegét – az nem következett be, nem is következhetett be.

Vacsoráztunk, bort is ittunk, de a csoda nem következett be, az életem természetes folyamatából kiesett hosszú idő visszatérni, megelevenedni nem tudott. Az, hogy milyen volt akkor apám szeme, amikor rólam beszélt, milyen az anyám hangja, amikor egy kislány imájába foglaltatta a nevemet, mikor és hol haltak meg barátaim, rokonaim, van-e sírjuk, tömegsírjuk netán, vagy csak szétszórt hamvaik szálltak el valahol; az, hogy mit tehettem volna én magam többet, mást, helyesebbet talán – minderre, ami elmúlt – sem arra, ami lesz – megnyugtató tanulság, igaz, megdönthetetlen felelet nincs is sehol.

Édes fiam, a tisztesség...

Azon a virágillatos tavaszi délutánon, mint oly gyakran, Feri a nyugdíjas, de még mindig fiatalos nagymamával sétált a Városligetben. Nagy segítség volt ez is a sokat dolgozó szülőknek: az építész apának és az orvosnő anyának. Ferike is szerette ezeket a sétákat. Csodálatos, hogy mi mindent tudott és mondott el neki a nagyanyja az épületekről, a két múzeumról, a liget történetéről – egy lebontott templomról, egy ledöntött szoborról, ezer esztendő királyairól és hőseiről abban a félkörös emlékműben, régi, ünnepi felvonulásokról, az életről, a múltjukról. Szerette a nagyanyját, szeretett hozzábújni, ha szél kerekedett, az esernyője alá, ha eleredt az eső. És emlékezett a nagyapjára is, hiszen már második osztályba járt, amikor alig két évvel azelőtt utoljára

látta, utoljára érezte a fején, az arcán a simogatását. És a hangjára is emlékezett. Nagyapa soha nem gügyögött hozzá, komolyan, értelmesen beszélt, mint férfi a férfival, szokta mondani, szeretettel, kissé pajkosan mosolyogva. Néha rendre is utasította. A becsület... a tisztesség... Édes fiam, a tisztesség – erre a mondására, úgy érezte Feri, örökké emlékezni fog. Ott ültek a nagyszülők lakásában, nem sokkal nagyapa betegsége előtt, a szép, nagy ebédlőasztal körül, ő az iskolai élményekről beszélt lelkesen, azt is elmondta, hogy tegnap, óra alatt, váratlanul megszólalt a zsebében a mobiltelefonja, de ő gyorsan, ügyesen kikapcsolta, eldugta és helyette a mögötte ülő Fekete Karcsit szidták össze – mire nagyapa tekintete elkomorult, azt mondta, édes fiam, ez nem volt tisztességes dolog... a tetteidet mindig vállalni kell, és még azt is hozzátette: tudod, Ferikém, a becsület a legfontosabb a világon. Én mindent, amit elértem életemben, pedig az nem kevés – tette hozzá, és büszkén nézett szét abban a szép, kényelmes ebédlőben –, azt csakis tisztességgel, becsületes munkával értem el... – És nagyanya is bólogatott: – Bizony, édes fiam, a tisztesség...

Lehet, hogy akkor ő még nem is értette ezt pontosan, ennek a szónak minden árnyalatát, de jó volt hallani, olyan biztató volt, olyan megnyugtató. Hálásan és büszkén nézett a nagyszüleire. Szerette őket, olyan jó volt szeretni őket.

Hazafelé indultak a ligetből. Szép idő volt, kényelmesen sétáltak, nézegették a kirakatokat. – Bemegyünk a sarki nagy élelmiszerboltba – mondta a nagyanya –, veszek még a vacsorához, meg holnapra is egyet s mást. – Feri szórakoztatta, de néha, kis idő múltán untatta is az ilyen vásárlás, a sok válogatás. – Még két joghurtot – mondta a nagyanya –, de szép, friss ez a sonka, ebből is teszünk a kosárba... meg kenyeret is, az is fogytán van odahaza... – Tovább a polcok és rekeszek között... Aztán a nagymama, kissé már elhízott testét valamennyire elfordítva, mintha a nyitott kézitáskájába pottyantott volna valamit. Egy tábla csokoládét? Nem... ugyan, miért is? ... Az nem lehet ... – Kávét is kell még vennem – mondta Ferinek a nagyanya. – És tejet...

Sor a pénztárnál; Feri elfáradt, toporog... – Szálljunk fel a buszra? – kérdezte a nagyanya. Ő csak intett a fejével: nem kell! Két sarokkal távolabb a nagymama kissé lehajolt és váratlanul egy csókot nyomott az unokája arcára. – Vettem neked finom csokit is! – mondta, és kivette táskájából a tábla csokoládét.

Hát mégis? Feri úgy érezte, hogy a házak rádőlnek. Ki ez a... és ki vagyok én? Felemelte a kezét, de öklével csak az orcáját dörzsölte meg. Vége a világnak?

Elkeli menni Seregélyesre

Autón mentünk egy kora őszi reggelen Agárdról Székesfehérvár felé. Az egyik elágazásnál szemembe ötlött egy útjelző tábla: *Seregélyes*. – El kell oda mennem! – mondtam. – Bejártam a fél világot, de Seregélyesre soha nem jutottam el. Pedig meg kell látnom, legalább egyszer feltétlenül el kell jutnom oda!

– Egy híján hetven esztendeje, hogy először gondoltam erre – folytattam az elágazáson addigra már messzire túlfutott kocsiban. Mondtam ugyanezt, hogy látni akarom Seregélyest, már akkor, 1938-ban is, Géza barátomnak, akkor talán még csak pusztán kíváncsiságból, és mondtam akkoriban bizonyára Magdának is, azóta pedig hányszor, de hányszor jutott eszembe, hányszor isméttem el, mások szemében értelmetlennek tűnő vággyal, kíváncsisággal, mintha éppen ott, Seregélyesen, éppen attól a számomra ismeretlen helységtől kaphatnék valami nagyon fontos feleletet...

Mire? És miért? Hiszen azóta hányszor, de hányszor változott meg körülöttem a világ, hol vannak már azok az emberek, szeretteim, barátaim, mindazok, akiknek annak idején és azóta is olykor-olykor erről a vágyamról beszéltem – bizonyára dadogva, szerintük érthetetlenül – arról, hogy miért olyan fontos ez nekem, miért akarok egyszer elmenni Seregélyesre, hogy megláthassam... Mit? És miért? Kaphatok-e feleletet éppen Seregélyestől, egy soha nem látott falusi vagy talán már városias utca képétől, ütött-kopott vagy hét évtized alatt gondosan rendbe hozott, netán újonnan épült házainak sorától, a kertek, a föld, az ottani levegő illatától, akkor bizonyára még nem is élt, ismeretlen emberek néhány mondatából, egy-két udvarias útbaigazító szavától... mire? Miféle titokra? Arra, hogy az okok és okozatok sorozatának miféle véletlen, kiszámíthatatlan összefüggései következtében dőlt el talán éppen azon a nyáron, és éppen Seregélyesen a sorsom további alakulása?

Géza volt az egyik legkedvesebb barátom. Termetre, hajunk, bőrünk színére, mozdulatainkra olyannyira hasonlítottunk, hogy sokan azt hitték, ikertestvérek vagyunk. Tőle hallottam akkor, talán életemben először, arról a dunántúli községről. – Gyönyörű, feledhetetlen heteket töltöttem Seregélyesen – mondta Géza.

1938 szeptembere első vagy második hetének valamelyik napja volt. Érettségi után, az utolsó gondtalan vakációnk vége. Gondtalan? Hiszen annak az évnek a tavaszán ért el a maga gyilkos eszméit már nyíltan hirdető és megvalósító Hitler, Ausztria bekebelezésével, közvetlenül a mi határunkra, és nem sokkal később mondták ki először hivatalosan, a magyar parlament gyönyörű épületében megszavazott törvénnyel, hogy mi már, sem Géza, sem én, sem a szüleink, sem a rokonaink, sem a barátaink egy része, nem vagyunk többé ennek az országnak, hazánknek egyenjogú polgárai. Én magam, amióta emlékezem, orvos akartam lenni; apám is az volt, és az orvosi pályát, akárcsak ő, én sem pusztán kenyérkereső foglalkozásnak, hanem hivatásnak tekintettem. Úgy véltem, és úgy gondolom ma is, hogy az egyik legszentebb fogadalom, ha úgy tetszik, imádság a hippokratészi eskü. És akkor, annak a kora őszi, verőfényes szeptembernek valamelyik napján tudtam meg azt is, hogy nem lehetek orvos, hiába volt minden igyekezetem, a tanulás, a kitűnő érettségi bizonyítványom, az egyetemre mégsem vettem fel.

No, de nem erről akartam most írni, hanem arról, hogy Géza barátom, azon a kora szeptemberi napon, ragyogó arccal folytatta nyári beszámolóját. – Seregélyesen nyaralt, ugyancsak rokonainál, mint én magam is – mondta Géza –, egy szép és nagyon kedves, hetedik gimnazista pesti lány. Magdának hívják... de hiszen te is megismered majd, megbeszéltük, vasárnap délután találkozunk...

Magda valóban olyan volt, amilyennek Géza mondta: kedves, csinos, barna hajú, kerek arcú, mosolygós szemű lány. És megismertük, nem sokkal később, az egyik osztálytársnőjét, Edinát is. Igazán talán nem is volt olyan nagyon szép lány Edina, de karcsú termete, arcának kissé éles, mégis olyan nagyon nőies vonásai, okosan, kihívóan csillogó, fekete szeme roppant vonzóvá tette. Én rögtön beleszerettem. Úgy ahogy addig még soha, senkibe. És úgy láttam, úgy éreztem, ő is viszonzozza az érzelmeimet.

Közben pedig az újabb megszorító, megalázó rendeletek, törvények, és tudtuk, hallottuk, olvastuk, a zsigereinkben éreztük, amint recseg-ropog körülöttünk – nem csak a mi megalázott köreink táján – az addigi világrend. Hitler már Csehszlovákiába is betette a lábát... hol lesz, ki lesz a következő áldozat?

Valami különös, világvége hangulat lett úrrá rajtunk, éljünk, szórakozzunk, amíg lehet, hiszen Lengyelország is elesett, ez már bejelentett, nyílt háború, talán egy pusztító, második világháború kezdete... *Carpe diem!* – ragadd meg, élvezd a napot –

fitogtattuk immár semmire sem jó latin tudásunkat, fitogtattam én is, az egyik óbudai textilgyár festődéjének ipari tanulója (tanonca, ahogyan akkoriban nevezték), amikor műszak után, az otthoni fürdőszobánkban lemostam magamról az izzadtságot és a selyemfestődében forrón rám fröccsent festéket – és siettem legjobb barátaimmal, az akkor már ugyancsak valamilyen tanonccá lett Gézával, Jancsival és Pistával, és olykor-olykor, ha lehetett, Edinával, Magdával és még egy-két barátnőjünkkel moziba, színházba, néha pedig valamelyik kávéház ötórai teának nevezett zenés-táncos délutánjára. Mármint oda, ahová bemehettünk. Abban az időben azért még nem írták ki nyíltan, ahogy később egyes helyeken megtették, hogy zsidóknak és kutyáknak tilos a bemenet, de kialakult, íratlan szabályok szerint is tudtuk, hová tehetjük be a lábunkat, melyek azok a helyek, ahonnan kinéznének, ahol a pincérek talán ki se szolgálnának minket. Edinával persze gyakrabban is találkoztam, szép időben a Városliget távolabbi sétányain, esőben-hóban az egyik körúti cukrászda valamelyik eldugottabb zugában szenvedélyesen, vadul csókolóztunk, öleltük, simogattuk egymást – annál messzebbre természetesen nem mehettünk el –, akkoriban a házasság előtti szüzesség tiszteletben tartása, különösképpen a polgári, magukat úrinak mondó családokban még szent és sérthetetlen volt.

Egy kora téli, szép napon Edina zokogva borult a nyakamba. – Öngyilkos leszek – mondta. – Az apám, ha kiderül, úgyis megölné... – Rövidre fogva: Edina megtudta, bebizonyosodott, hogy állapotos, természetesen nem tőlem, hanem egy akkoriban igen népszerű és igen jóképű bárzongoristától. – De neki nem mondhatom meg – zokogta a fülembe Edina, a szigorú, jómódú gyáros papa akkor már nyolcadik gimnazista lánya. – Csak te segíthetsz rajtam – folytatta –, én csak téged... nincs nekem senki más... őt, azt a... – nem mondta ki újra a nevét – látni se akarom többé... én csak téged... – Én pedig, a tizenkilenc éves, Stefan Zweig *Ákom*-jához hasonló romantikus történeteket olvasó ifjú, megrendültem; apámtól, az orvostól, természetesen nem kérhettem segítséget, még tanácsot sem, a gyárban, ahol dolgoztam, egy nálam néhány évvel idősebb, közismerten vagány fiú – már vizsgázott segéd – volt az, aki végül egy nőorvoshoz vitt el minket. Az orvos (valahol Óbudán, a gyártól nem is nagyon messze volt a rendelője) mosolygó, ám sandán gyanúsító és gyanakvó pillantásokat vetett rám, a pénzt pedig gyorsan a köpenye zsebébe gyűrte. Azt, hogy Edina a gyorsan elvégzett műtét után a rosszullétét, a gyengeségét otthon, a szülei előtt miként leplezte vagy magyarázta ki, nem tudom, de utána, egy este, felhívott telefonon, sírt, zokogott, hogy csak engem... hogy azt a gazembert – így mondta: gazembert! – látni sem akarja többé, én pedig, gyenge, romantikus lelkű ifjonc, hittem, neki, fellengzősen megfogadtam: azzal, amit megtudtam róla, nem fogok visszaélni. Majd egy szép napon, egy budai cukrászdába belépve megláttam az egyik hátsó sarok homályában összebújva, ölelkezve azzal a „gazemberrel”, azzal a jóképű, már némi hírnévre is szert tett zongoristával. Szó nélkül fordultam ki az ajtón.

Nem sokkal később adódott egy váratlan alkalom. 1940 márciusában, az Európában már fél esztendeje kirobbant háború ellenére elutazhattam tanulni, a világnak egy távolibb zugába. Örömmel? Legjobb barátaimmal, Gézával, a hegedűművésznek készülő Jancsival és Pistával, emlékül közös fényképeket készítettünk. Iszonyú volt a búcsúzás szülővárosomtól, az otthonomtól, bőröndömben a ruháimmal és Petőfi, Arany és Ady verseivel... És iszonyú volt a búcsúzás a Keleti pályaudvaron, az a könny az anyám szemében, és apáméban, akit soha többé nem láttam viszont, és a nagyszülők meg rokonok, barátok szemében, akik örökre eltűntek előlem, Ukrajna hómezején, mások talán egy ép ésszel soha el nem képzelt tábor egyik kéményének füstjében, talán a Duna jeges vizében...

Alig több mint egy esztendő múltán új barátaimmal, három magyar diákkal, úgy döntöttünk – kissé fellengzősen mondván: a lelkiismeretünk szavára hallgatva –: a

tisztességünk, a becsületünk megkívánja, hogy lehetőségünk szerint kivegyük részünket mi is a Hitler ellen, a fasizmus ellen immár második éve folyó, addig még nem sok sikert elért harcból. Saját elhatározásunkból, önként jelentkeztünk katonának az angol hadseregbe. Öt évig viseltem nyári hőségben, Szíriában, Afrikában, sivatagban a brit katonák khakiszínű ingét és rövid nadrágját, télen, meg az olasz hadszíntéren, esőben, sárban, napsütésben a gyapjú *battle dress*-t, szorongattam kezemben az ócska *Lee Enfield* típusú puskát, később meg, talán az amerikaiaktól kapott, korszerűbb fegyveremet, cipeltem az ott nem *borjú*-nak nevezett katonai hátizsákomban a rongyosra olvasott magyar verseket, zúgolódtam, káromkodtam néha, mint minden katona a világon, de mégis elégedett voltam – talán még boldog is –, mert azt tettem, amit helyesnek tartottam.

Ma is megvan még, idehaza, dolgozószobám íróasztalának fiókjában az az immár hatvannyolc évvel ezelőtti búcsúzásunkkor készült fénykép – már csak én élek a négy barát közül. Jancsi és Géza munkaszolgálatosként, az elsők között tűnt el Ukrajnában nyomtalanul – bombától, géppuskagolyótól találva, hóba fagyva, fogságban elpusztulva, vagy talán csak egy tréfás kedvű keretlegénytől halálra kínozva – soha, senki meg nem tudta. Pista rokkantan, két múltában élte és dolgozta végig, hősiesen, az életét. És én mindezt megúsztam.

Sokszor jutott eszembe: ha Edina nem csalt volna meg, akkor életem első nagy szerelmének boldog kábulatában, meglehet, nem is éltem volna az elutazás – előkelőbben: az emigrálás – váratlanul felkínált lehetőségével. Vagy ha Magda révén meg se ismertem volna soha Edinát... Ha Géza barátom meg nem ismerte volna Magdát azon a nyáron, Seregélyesen... Ha Géza vagy Magda nem nyaralt volna a rokonainál, Seregélyesen... Ott kezdődött tehát minden; Seregélyesnek köszönhetem talán az életben maradásomat?

Elmentem aztán végre, 2007 késő őszén, Seregélyesre. Nagyobb volt, rendezettebb, városiasabb, mint ahogy gondoltam. Presszók, vendéglők, szupermarket, még szolárium, még kínai bolt is. Új és régi, gondozott és kevésbé gondozott házak és kertek, a régi kastély az árnyas, szép parkban, szálloda. Itt bizonyára nem lakott sem Géza, sem Magda. De hát hol éltek a rokonaik? Ki tudhatja, ki emlékezhet? Hiszen a nevüket se tudom. Itt temették el őket, vagy az ő füstjük is elszállt valahol? A községet – vagy várost? – átszelő forgalmas úton autók, kamionok zúgnak: azon a Székesfehérvárt az annak idején még nem is létezett Dunaújvárossal összekötő főútvonalon. És ha találnék is egy öreg, nagyon öreg embert, aki emlékezne véletlenül, hogy azon a nyáron itt két pesti gyerek... két fiatal... egy fiú meg egy lány... a rokonainál... ez megmagyarázná? Vagy jóvátehetne bármi is?

Megittam az egyik presszóban egy kávé, és visszaültem a Suzukimba. Soha, semmit nem lehet igazán megtudni. Talán az életemet is Edinának köszönhetem. Őt pedig Seregélyesnek.

A kép

Szép, napos délelőtt volt, az első igazi tavaszi napok egyike. Kerekes Pál némi töprengés után, leküzdve utálatos fáradtságát, kiballagott a Városligetbe, sokáig üldögélt az egyik közeli, napsütötte pádon, de aztán ez a kis öröme is csak bosszúság forrása lett: a postás ugyanakkor vitt neki egy átvételt aláírással igazolandó ajánlott levelet, amelynek természetesen csak az értesítését hagyta a levélszekrényében,

gyalogolhat hát délután a levélért, ha ugyan érdemes elmennie érte egyáltalán abba a távoli, utálatos, nehezen megközelíthető postahivatalba. Ugyan kitől kaphat fontos vagy sürgős levelet, bármit, ami fontos neki még egyáltalán? De azért csak erőt vett magán, és már ott, a postán, a falnak támaszkodva, kibontotta a ragasztószalaggal is rögzített borítékot. A feladó, számára ismeretlen nevű pécsi közjegyző, száraz, jogászi stílusában arról értesítette: megállapítást nyert, hogy a kilencvenhat éves korában, végrendelet nélkül elhalálozott Arató Gyula, vagyontalan, nyugalmazott városi tisztviselőnek ő az egyedüli élő rokona, értelemszerűen örököse, gondoskodják tehát személyesen vagy jogi megbízottja útján az őt illető tárgyi hagyatékok átvételéről, valamint az önkormányzat tulajdonában lévő kétszobás pécsi bérlakás kiürítéséről.

Arató Gyula? Persze, az a Gyula bácsi, jutott eszébe. Nahát, élt még egyáltalán mostanáig az öreg? Évek óta nem is gondolt rá, sem arra az egyetlen látogatására nála, abban a már akkor is olyan sivár, lepusztult pécsi lakásban; az a délután is olyan suta, félresikerült, tulajdonképpen kínos volt, nem tudtak mit kezdeni egymással. Rokonok ugyan, rokonok, még ha távoliak is, az anyjának unokafivére, talán csak valamilyen másod- vagy harmadfokú unokaöccse, de hát az egyedüli ember a családból, akit mintegy másfél évtizede, a hazatelepülése után, az akkori még friss buzgalmában fel tudott kutatni. Úgy gondolta akkor, hogy illik meglátogatni, illik bemutatni neki Mabeit is, a feleségét. Csak ültek, emlékezett most, abban a félhomályos pécsi szobában, a régimódi kényelmetlen, magas támlájú székeken, az ő obiigát kérdésére, van-e valamire szüksége, Gyula bátyám, a felelet kelleetlenül, szinte gorombán: kijövök a nyugdíjamból; aztán nehézkesen a magas, kopott tálalószekrényhez ment, szilvóriumot töltött a pohárkába, Mabei a magáét csak az ajkához érintette és köhögött. – Hát te mire vitted abban az Amerikában? – kérdezte végül mégis az öreg Arató Gyula. – Gondolom, nem túl sokra, ha úgy döntöttél, hogy visszaköltözl ebbe a... – nem fejezte be a mondatot. Nézte a maga kiürült pálinkás poharát és úgy folytatta, mintha abból olvasná. Emlékszem, anyád, a Mariska, valamikor nagyon sokat várt téled. Akkoriban még...

Ezt a mondatot sem fejezte be, csak legyintett. Azt se kérdezte meg, hogy itthon, most, mihez akar kezdeni ez a régmúltból felbukkant, fiatalnak már semmiképpen sem mondható rokon, van-e lakása, mi volt a foglalkozása, akar-e még dolgozni egyáltalán? Azt se mondta, hogy írjatok, hogy gyertek újra...

Amire pedig Kerekes Pál vágyott, az éppen olyasvalami lett volna, ami a múltjával összeköti, ami személyes, amitől némi melegséget, azt a régen elveszített otthonosságot érezheti megint; talán csak az az egyetlen mondattöredék volt ilyen: anyád valamikor nagyon sokat várt téled. Hát igen, jutott Kerekes Pál eszébe, az anyu, ahogyan ő még egészen kisfiú korában nevezte az anyját, meg persze felmerült emlékezetében az apja képe is, ők mondogatták gyakran a régmúlt ködében elveszett, nevüket is elfeledett barátaiknak, ismerőseiknek: nagyon tehetséges ez a gyerek. Tehetség? Nem értette, mit jelent valójában az a szó, azt különösképpen nem, hogy mennyi benne a túlzás, a szülői vágyalom és büszkeség – de akkoriban mégis megragadt benne, nem csak örömmel, de valamiféle tettvággyal és biztonságérzettel töltötte el. Tehetséges, tehát vinnie kell valamire, érteni, tudni fog, talán alkotni is valamit, ami fontos. Valóban könnyen, jól tanult, a tanárai különösen az íráskészségét, a fogalmazását dicsérték. Sokat olvasott összevissza, Verne Gyulától, Jókaitól Thomas Mannig mindent, ami a keze ügyébe került. Amikor hetedik gimnazista korában egy elbeszélésével első díjat nyert az önképzőkör novellapályázatán, akkor érlelődött meg benne a vágy: író akar lenni. Valamit megérteni, valamit elmondani az embereknek, és megértetni is talán ebből az egyre bonyolultabb, örült világból. Mert akkor, az amúgy is egyre érthetlenebbé és iszonyúbbá váló háborúnak ötödik esztendejében már német csapatok masíroztak a pesti utcákon, apját, a halk szavú, szorgalmas könyvelőt mint tartalékos hadnagyot, aki

négy évet tisztességgel végigszolgált már az első világháborúban is, újra behívták szolgálatra – valahonnan a Kárpátokból érkezett mindössze egy tábori lapja – anyja, az anyu, egy józsefvárosi ruhaszalon megbecsült szabásznője, fáradtan, kisírt szemmel járt a munkahelyére és a boltokba, piacra, hogy neki, Palkónak meg az anyjának, az akkor már velük lakó nagyinak is meglegyen mindene; és közben mind gyakoribbak lettek a légiriadók, bombák is hullottak, már Budapestre; győzni fogunk, Isten, Haza, Kitartás, a Felsőbbrendű Fajok, mondta az évvárón Kőrössy igazgató úr és még azt is, hogy bizalom, a szövetségesi hűség, a csodafegyver, és anyu döbbenetén újságolta, hogy Kovácséknak, húsz éve kedves, jó szomszédjaiknak a nemrég körülzárt gettóba kellett költözniük, még azt is hozzátette: alig néhány holmijukat vihették magukkal. A Kovács néniéknek? – kérdezte döbbenetén ő, Palkó, a *gettó* szóra pedig történelmi regények, középkor, babonák, gyilkosságok jutottak eszébe. Gettó, itt és most? Budapesten? Nem is messze, mindössze négy-öt utcányira tőlük, itt van a fegyveresen őrzött kerítése. De hiszen azt is tudta már, hogy a vidéki falvakból, városokból marhavagonokba zsúfolva viszik Németországba a zsidókat. Munkára, úgy hallotta. Öregeket, gyerekeket is? Munkára? Sajnálta őket, persze, szörnyű, igazságtalanság, de hiszen csupa iszonyat, csupa igazságtalanság ez a világ, a bombák, a város békés polgáraitra omló házfalak is, és nem sokkal később látta az egyenruhás, nála is fiatalabb, géppisztolyos nyilasokat, akik a Duna felé hajtanak rémült csoportokat, talán köztük vannak Kovácsék is, talán az unokahúguk is, az Ilike, akinek az a kék szeme... a mosolya... Iszonyú ez az egész... Hogyan lehetséges? A toroka is összeszorult: Istenem, ha meglátnám ott a sorban botladozók között őket... ha ők is észrevennének engem és könnyörögve néznének rám... mit tehetne... ugyan, mit is tehetnék én, egyedül... Jobb, ha oda se nézek, mert ha meglátnám... Örültség, érthetetlen, örült ez a világ!

Ezt kell majd megírni, gondolta hazaérkezve, még mindig vadul dobogó szívvel, ezt kell megírnom egyszer, hogy megértsék... Majd ha lehet... hiszen én sem vagyok már a magam ura, én se vagyok szabad... levente, még ha nem is katona, de olyasféle... akit bármely pillanatban, még ha fegyvertelenül is...

Leventék vagytok, fiúk, a nemzet reménye – mondta a szakasznak, neki meg a bajtársainak Torday parancsnok úr, őneki és a szakaszból három társának alig egy hónappal korábban még csak tornatanára, most már parancsnok ura – leventék vagytok, és ez hazafias kötelesség, szent feladat, különösen ezekben a nehéz, vészterhes időkben... – És vezényli Torday parancsnok úr éles, pattogó hangon a menetelést, a gyakorlatozást, fapuskákkal a fegyverfogást, aztán az árokásást a város határán: – Hős katonáink és legyőzhetetlen hős szövetségeseink oldalán ezzel az ásóval, ezzel a kapával, a két kezünkkel, a szívünkkel, az elszánt akarattal, ezekkel az árkokkal állítjuk meg az orosz hordákat...

Es ásták a fiúk a tankok, az ágyúk, az óriási hadigépezet ellen mit sem érő neveltséges árkokat már Budapest határán túl, és döbbenetén vették tudomásul, hogy már haza se mehetnek a körülzárt jeges-hideg, bombák, gránátok tüze alá vett városba. – Úristen, mi lehet odahaza, áll-e még a ház, élnek-e a szülők, testvérek, szerelmek... beleőrülnek-e a bizonytalanságba, hogy velünk mi történt, élünk-e még? És ők, a szakasz csak mentek, Torday parancsnok úr parancsszavára dalolva és lépést tartva: – Ti most már katonák vagytok, fiúk... édes hazánk reménysége vagytok... fegyvert is kaptok holnap vagy holnapután... nem hiába gyakoroltátok... – de másnap és utána is csak az ásó maradt, és ásták az árkokat tovább, és zötykölődtek ki tudja, honnan előkerült, a haza nevében lefoglalt szekéren, olykor teherautón, majd gyalogosan megint, és aludtak fészerben, sátorban, még ép vagy romos parasztházak padlóján, falusi iskolák tornatermében, istállóban, és ásták az árkokat, hogy megállítsák... hiszen már közel a végső győzelem, ugye... Látta Kerekes Pali a téli Balatonba zuhanó repülőgépet – angol, amerikai vagy orosz? –, győzelem, ujjongott Torday Lajos

parancsnok úr, már közel a végső győzelem, mondta Kapuvár mellett, majd Szombathelyen is, ketten szökni próbáltak, egyikük éppen Kerekes Pali volt iskolatársa, a kis Forgó Tibi, aki az osztály legrosszabb tornásza volt, de elkapták, honvédek hozták vissza őket. – Legközelebb hadbíróság... főbelövés – üvöltötte Torday –, katonák vagytok, vegyétek tudomásul! – És ástak és meneteltek tovább, sáros utakon, négyen kidőltek már –, ne féljete, mondta a parancsnok úr, kitartás, az egészségügyiek, derék honvédjeink ellátják, kórházba viszik őket. – Mintha maga elé suttogva, alig hallhatóan azt is hozzátette volna: hadd hulljon a férgese...

És mentek tovább, illatos tavaszi réteken, hegyi utakon. – Ez itt már Németország, vagyis az egykor volt Ausztria – mondta Kerekes Palinak volt osztálytársa, Kálmán Feri, akinek mindig is a földrajz volt a kedvenc tantárgya. Mentek tovább, de már nem ástak árkokat, és Torday parancsnok úr már nem volt az igazi parancsnokuk, itt már neki is a német Wehrmacht egyik őrmestere, bizonyos Feldwebel Streifinger adta a parancsokat. – Kitartás... visszafordulunk... hazamegyünk hamarosan... hiszen a végső győzelem – mondta naponta többször is Torday Lajos, és megvető pillantást vetett Palira, aki két nap óta húzta a bal lábát. Aztán, valahol a Semmering táján angol katonák állították meg őket, hangosan kiabáltak, egyszer-kétszer a levegőbe is lőttek, Feldwebel Streifinger egyetlen szó nélkül átadta a fegyverét, hadifogoly lett tehát, fel is zavarták egy három tonnás angol teherautó ponyvasátra alá, tucatnyi lefegyverzett, sisakját is valahol elhagyott német katona közé; ez volt tehát Kerekes Pali és társai számára a világtörténelmi fordulat, és a leventék, na meg Torday parancsnok úr – aki ugyan azt mondta akkor a fiúknak: szólítsatok inkább tanár úrnak – új parancsnoka Streifinger Feldwebel, vagyis őrmester helyett, mintegy leértékelendő magát Tordayt is, már csak egy tizedes, az angol *corporal* Thomlinson lett, ám az ő nevét és szavát Kerekes Pali és társai még kevésbé értették, mint a lefegyverzett és több más német katonával együtt elszállított Streifingerét.

– Mi most hadifoglyok vagyunk? – kérdezte Kerekes Palitól a barátja, Kálmán Feri. – Nem tudom – felelte ő –, hiszen nem vagyunk katonák, fegyverünk se volt, csak a Tordaynak egy pisztolya. – De azért vitték őket, ki tudja, honnan összegyűjtött más leventékkal együtt, huszonöt fiút is egy-egy gépkocsi ponyvasátra alá zavarva. Tordayt ott, a nagy kavarodásban lehet, hogy valamelyik másik kocsira tuszkolták fel, sehol se látták, úgy tetszett, végleg eltűnt a szemük elől. Később, egy völgyben, gidres-gödrös útról letérve, egy katonai tábor konyhája mellett enni is kaptak, nem is rosszat: fehér kenyeret, füstölt húskonzervet, a csajkájukba édes, tejes teát. És vitték őket tovább, még kopár hegyek és kizöldellt tavaszi lankák közt kanyargó, bombák szaggatta utakon, viszonylag ép meg romhalmazzá lőtt falvakon, városokon át, senki se mondta, senki se tudta hová. Embereket, mármint helyi lakosokat alig láttak, mind kihaltak vajon? Félték talán? Bújtak? Elrejtőztek? Gyászoltak? Gyűlölködtek? Szégyenkeztek? Senki se tudta, senki se mondta. Sötét este volt, amikor a mélyben, a hegyek komor árnyai közt óriási fekete víztükröt pillantottak meg. – A Wörthi-tó – állapította meg kétségbevonhatatlan biztonsággal Kálmán Feri. A tó partján szögesdrót kerítéssel körülvett tábor sátrai között álltak meg. Thomlinson tizedes lezavarta őket a kocsiról. Őt se látták többé.

Különös tábor volt ez, nem hadifoglyok, de valamiképpen mégis foglyok, önszántukból vagy kényszerből menekültek, de valahol mégis elfogottak, érthetetlenül összezárt barátok vagy ellenségek óriási sátozóborja. A bejáratnál angol fegyveres őrség, odabenn német, lengyel, magyar, horvát, angol és ki tudja, még hányféle nyelv szavai röpködtek a levegőben, dalolás, sóhajtozás, parancsok, káromkodások, egyenruhák, szedett-vedett, német vagy más, felismerhetetlen eredetű uniformisok darabjaiból összetákolt rongyos öltözékek és bakancsok, valamikor, talán nem is olyan régen még elegáns, elrongyolódott öltönyök, váratlanul kirobbanó verekedések,

melyeknek a piros tányérsapkás angol tábori rendőrök próbálták több-kevesebb sikerrel végét vetni. Csupa kérdés, csupa bizonytalanság: miért, meddig, mi végre vagyunk itt? És mi van most otthon? Ki maradt életben, kit és kik hurcoltak el, gyilkoltak meg? Ha majd lehet, ha megtehetjük végre, hazamenni vagy világgá? Feledni vagy harcolni tovább? Bosszút állni? Kin és miért? Az a bozontos hajú, az a kopasz férfi a szomszéd sátorban sorstársam, vagy halálos ellenségem-e?

Egy májusi napon pedig a hír, angolul, németül a hangszóróból, aztán szájról szájra minden nyelven: Vége! Vége a háborúnak Európában. Hitler halott, feltétel nélküli megadás... Már csak Japán...

– Hazamegyünk! Hazamegyünk! – borult a barátja nyakába Kerekes Pali. – Anyu és apu... remélem hazakerült, remélem semmi bajuk... Ugye, semmi bajuk? Indulhatunk, ugye? Talán már holnap, vagy a jövő héten...

De a táborban semmi sem változott. Csak hangosabb lett valahogy, több a dalolás, a nevetés, de több a vita is, a verekedés.

És változatlan a szögesdrót kerítés, a sorbaállítás az ételért a már megszokott szögletes alumínium csajkába, a tejes teáért a zománc bögrébe.

– Ezt írd meg, barátom – mondta neki akkor, ott, abban a szögesdróttal még mindig körülzárt táborban Kálmán Feri. – Ezt az egész örületet. Hiszen író akarsz lenni. Tehetséged is van hozzá. Tehetség? A táborban, ott, a Wörthi-tó partján, semmit sem értett, semmit sem tudott: miért van ott és még meddig, mi lehet otthon, élnek-e a szülei egyáltalán? A hírek – csupa ellentmondás felszabadulás... a szövetségesek ellenőrző bizottsága biztosítja... demokrácia... bolsevik rémuralom... bosszú, gyilkosságok, Szibériába hurcolt ártatlanok, nyomor, éhínség... És közben újabb emberek a táborban. Foglyok? Menekültek? Litvánok, ukránok, románok, magyarok is – az évtizedek múltán az időpontok is összekavarodtak Kerekes Pali emlékezetében, az is, hogy mikor írhatott végre tíz vagy tizenöt szót a Vörös kereszt keresztszolgálatának lapjára – németül vagy angolul, csupa nyomtatott nagybetűvel de hát akkor már nevükben sem foglyok, hanem a hivatalos angol elnevezéssel *Displaced Persons*, vagyis otthonukból elkerült, elsodródott személyek voltak, közkeletű rövidítéssel DP-k, ahogy angolosan mondták: *dípi*-k. Csak az a késő tavaszi nap maradt meg örökre az emlékezetében, amikor végre megkapta a remélve és rettegve várt tíz vagy tizenöt szavas választ: élünk, itt romok, nyomor... ott, a nyugaton talán... te döntöd el... a te jövőd...

A táborban a viták hevesebbek, vadabbak mint valaha. – Hazamegyek! – kiáltotta ő, kezében a vörös kereszt levéllel. – Megörültél! – ordította Kálmán Feri. Közben a tábor – hivatalosan már DP-tábor – kapuját megnyitották, a tó vízében is megmártózhattak, nem is messze tőlük egy másik táborból a magyar valóságos hadifoglyok – vagy talán csak volt foglyok, hiszen ki tudja, még az is lehet, hogy a politika fordultával későbbi harcostársak – táborából a tiszték még mindig elegáns egyenruhájukban angol és amerikai kocsikra felkérérdzkedve a klagenfurti kocsmákba, vendéglőkbe is be-belátogattak.

Nyár volt még, vagy ősz talán, amikor újabb vörös kereszt levélet kapott Kerekes Pali. „Ha úgy gondolod, ott Nyugaton... mi majd utánad megyünk... amint alkalom...”

De az is lehet, hogy azt a levelet csak később, már Rómában, az olasz filmipar korábbi híres telepén, a Cinecittában létesített menekülttáborban – DP-táborban – kapta meg. Arra később is, egész életében emlékezett, hogy ott, a római táborban bukkant fel újra Torday tanár úr, vagy inkább: parancsnok úr, és megint azon az éles, parancsnoki hangján kiáltott Kerekes Palira: – Haza? Majd fegyveresen, hogy felszabadítsuk... Hogy elsöpörjük... Már készülünk barátainkkal... – Ő maga és a barátja, Kálmán Feri

inkább a tábor irodájának hirdetésméneit böngészte: Kanadába favágókat keresnek, Uruguayba szabót, villanyszerelőt, Dél-Afrikába kertészt, cipészt... És emlékezett a Colosseumra, Michelangelo Mózes-szobrára, a szép római lányokra, akik rá se néztek a toprongyos menekültre, és az árkádok alatt a tucatnyi nyelven harsogó feketepiacra a Piazza Colonna sarkán, ahol eladta utolsó kincsét: a szüleitől kapott karóráját. Megírom egy nagy regényben, gondolta akkor, mindezt megírom; és arra gondolt később, a salernói barakktáborban is. A tenger partján ült akkor még a barátjával, Kálmán Ferivel, együtt nézték azt a világszép tájat, a Nápolyba, Capriba induló kirándulójákat, a jókedvű, hangos amerikai katonákat, olasz lányokat... Megírom majd, ezt is megírom – gondolta, amikor elbúcsúzott a barátjától, az utolsó embertől, akinek elmondhatta még: „Emlékszel, amikor a Városligetben...?” Feri ugyanis váratlanul Brazíliába kapott beutazási engedélyt. Őszintén, persze hogy őszintén fogadkozott: „írok neked, azonnal írok.” Irt is minden bizonnal, de ki tudja, hová érkezett, hol hányódott el az a levél, hol volt akkor már Kerekes Pali – nem látták egymást soha többé. Ő pedig, nem is sokkal később, váratlanul, ott állhatott végre a salernói DP-tábor orvosi barakkjában, a lábát nézték, nincs-e lúdtalpa, a fogait számlálták, vizsgálták, épek-e, hajába túrtak, testsúlyát, magasságát mérték – és indulás, Nápoly, majd tizedmagával egy sötét kamrában, a dübörgő gépház mellett az óriási hajó mélyén, aztán New York, Amerika. Amit addig angolul tanult, az mit sem ért, söpört utcát, mosott edényeket, őrzött kutyát, gyereket, cipelt bőröndöt, téglát, betonelemeket, gyűjtött horgászoknak kukacot – megírom, egyszer majd megírom, de semmire se volt idő, energia, meg hát magyarul minek is, kinek is...

– Hát, te mire vitted abban az Amerikában? – kérdezte tőle fél évszázadnyi idő múltán a mogorva, vén Arató Gyula bácsi, és ő mit is mondhatott volna? Persze, megtanult angolul, nem is rosszul, egy kis ösztöndíjjal – magyar menekült – el is végzett valamilyen gyógyszervegyészeti tanfolyamot, hashajtókat, lázcsillapítókat, később potenciát növelő szereket ajánlott évtizedekig kórházaknak, rendelőknek, patikáknak és gyógyszereket is árusító üzleteknek, büféknek.

Mabel szegény ír szülők árva lánya volt, inget és harisnyát vett tőle néhányszor Kerekes Pál. – Nagy dolog az, mondhatnám, rangot jelent, ha valaki egy New York-i Woolworth áruházban dolgozhat – mondta Mabel a hamburgerét rágva annak a furcsa nevű Paul Kerekesnek, amikor először vacsoráztak együtt a közeli McDonald's-ban. Az esküvőjük után Paul költözött Bronxba, Mabel szép, tiszta, egyszobás lakásába – ahogyan ott mondták: stúdiójába. Szerették egymást, persze, nagy szenvedélyek, nagy viharok nélkül, becsületesen, de gyerekük, ki tudja, miért, nem született. – írd meg az életedet, azt a kalandos ifjúságodat-biztatta Mabel, és azt is hozzátette, ő majd kijavítja az angol szöveg nyelvtani hibáit. – Az nem olyan egyszerű – mondta ő –, az nemcsak nyelvtani kérdés. Hogy mit értenek belőle... Nagykörút... Petőfi... Duna-part... nyilasok... leventék... Nem fejezte be a mondatot, ott lógott a levegőben, befejezetlenül, évtizedekig. Mint a terv, hogy meglátogatják egyszer Paul – vagy Pali? – szüleit Budapesten.

Amikor összeomlott Európa keleti felén a szocialista rendszer – ők mindketten már nyugdíjasok, már régen nem a bronxi kis *stúdió* lakói, Pesten a szülők, az anyu és az apu, régen nem éltek már – Pali ellenállhatatlan vágyat érzett, hogy hazaköltözzenek. Maga sem értette pontosan, hogy miért, de úgy gondolta, ott most még szükség lehet rá abban az átalakuló, új világban, segíthetnek még az ő amerikai tapasztalatai is, amelyeket az amerikai üzleti életben szerzett. Hiszen egyszer még Stockholmba is elküldték, hogy ő tárgyaljon – hashajtó ügyben – a cége nevében. Dédelgette, növelte magában ezt az álmot, a vágyat, mintegy a régi, afrikai hittérítők lelkesedése, hivatástudata ragadta el, amiből egy kevéske talán még Mabelre is ráragadt.

Budapest gyönyörű volt. Gyönyörűbb, mint valaha. A Városliget közelében vettek lakást, szebb volt, mint a New York-i. Ám az üzleti életben – néhány érdeklődés és tétova próbálkozás után – már nem találta helyét. Edzett hazafiak, rámenős fiatalok ügyesebben helyezkedtek, jobban kiismerték magukat. Nem baj, mondta, pihenünk, megírom végre az emlékeimet. Itthon. Magyarul.

Elkezdte, de érezte, nem igazán jó, amit ír, már nem az, amit mindig is el szeretett volna mondani. Nincsenek már benne gyerekkorának igazi ízei, igazi emlékei, az anyjának, az anyunak a mosolya, a Városliget, a Duna-part akkori illata, a levente szakasz hosszú menetelésének keserve, egy előtte lezuhant, lelőtt repülőgép iszonyata, az első este rémülete, tanácsstalansága New Yorkban... az élet, a lényeg: a valóság, az akkori igazság elsüllyedt, teljességében már felidézhetetlen lényege.

Akkoriban kezdett betegeskedni Mabel. És a temetése után Kerekes Pálra rászakadt a magány. Régi iskolatársai, gyerekkori pajtásai közül senkire sem talált rá. Ugyan, ki élhet közülük még egyáltalán? Új barátok? A szomszédok: kedvesek, mogorvák, előzékenyek, visszautasítók. A háziorvos: derék, lelkiismeretes, agyonhajszolt, fáradt, az ügyvéd, aki a hivatalos ügyeiben igazította el és aki, megbízásából, a Pécselt elhunyt, már-már elfeledett mogorva öreg Arató Gyula hagyatékának felszámolását intézte: korrekt, megbízható.

– Lepusztult lakás – számolt be az ügyvéd az öreg Kerekes Pálnak. – Ócska, porlepte bútorok, fizetni kellett az elszállításukért, szedett-vedett rongyos ruhák, töredezett edények...

Az Arató Gyula fiókjaiban talált megsárgult iratokat, régi leveleket az aktatáskájából Kerekes Pál asztalára tette.

– Nem érdekelnek – mondta ő.

– Elhoztam azért egy ép vázát, néhány megfeketedett, monogramos, ezüst evőeszközt, hátha régi, családi emlékek, és a falról két közepes méretű képet, jelentéktelen mázolmányok, de azért mégis...

Kerekes Pál mindet becsomagolva, ahogyan megkapta, a kamra homályos sarkába hajította.

Csaknem egy esztendő múltán vette elő a két képet. Az egyik Piero della Francesca leány arcképének ügyetlen, szinte gyerekes másolata, a másik egy sötét tónusú olajfestmény. Öreg hegedűs, talán utcai koldus, vállára vetett köpennyel, szürke sapkával a fején. Ez is ügyetlen, nem igazán jó kép, nem így fogják a hegedűt, nem így, ilyen mereven a vonót. És az arányok is... A kép alsó sarkában pedig, alig olvashatóan az aláírás: *Part Lipót*.

Part Lipót... partlipót... partlipót... – mondogatta magában azon a forró kora nyári napon, élete nyolcvanegyedik esztendejében Kerekes Pál, és egyszerre felbukkant emlékezete sötét mélyéből egy Lipót... egy Lipi bácsi, igen, Part... a Part Lipi bácsi, a távoli rokon, az anyai nagynyja, a nagyfi unokanővérének, a Ferikének becézett Friderika néniének a férje, akit mindenki lenézett, kissé a család bolondjának tartott, mert süket volt már, semmit sem értett meg, mindig elaludt, a Ferike néni oldalba bökte olyankor: ne aludj, ne álmodozzál!

Cégtáblafestő volt az a Part Lipót bácsi – jutott Kerekes Pál eszébe valahol a külső Ferencvárosban volt a műhelye, régen tönkrementek volna már, ha az a kardos Ferike nem bökdösi, nem nógatja, mondogatta a nagyfi, meg az anyu is. Csak alszik, csak álmodozik az a Lipi...

Talán mert mást szeretett volna festeni, nem cégtáblát, nem hirdetések, gondolta a képet nézve az öreg Kerekes Pál. Valami szépet, amit megálmodott, valami fontosat. Ezt a vén hegedűst is csak később festhette meg talán, amikor már nem volt meg az a

műhely... talán amikor már a Ferike néni sem élt...

Nézte, nézte a képet, az öreg, kétségtelenül az öreg Part Lipótnak, meglehet, utolsó próbálkozását. Nézte a hangszerét, a vonót ügyetlenül fogó göcsörtös kezét, a rosszul hajló ujjakat, a fájdalmas ráncokat a vén muzsikus arcán, a lemondó, legörbülő ajkát, abból a szomorú szemből kigördülő könnycseppet, mert érzi, hogy az a dallam, az a hang, mely előjön a hegedűjéből, már nem az, amit ő akart, amit megálmodott valaha, amit elmulasztott, azt már nem lehet, nem is tudhatja kicsiholni belőle többé már soha.

Az elnök

„Az ötvenéves férfi, aki a fajanszkádban ült, és a vörös gumiszivaccsal a hátát mosta, szörnyeteg volt. Elhízott, durva, pocakos. A bal vádliján szépen fejlett görcs ércsomóval és mindkét lábfején két-két egymásra nőtt lábujjai, amely rendellenesség úgy keletkezett, hogy ifjúkorának hiúságában mindig túl szűk cipőt viselt” – írta Hunyady Sándor A vezér című novellájában.

Hajdú Zoltán, a magyarországi Morgan Brothers bankház, a Mega Security Zrt, valamint a tasmániai Hobartban bejegyzett Perfect Invest Befektetési Alap elnök-vezérigazgatója bizony nem volt elhízott, durva, pocakos. Pedig ötvenöt éves is elmúlt már. Nem a fürdőkád langymeleg vizében terpeszkedett el, hanem a tenispálya öltözőjének zuhanyozójából lépett ki frissen, gyorsan és erélyesen dörzsölte szárazra még szinte fiatalosan karcsú testét, izmos lábszárát, melyen egyetlen görcsös ércsomó sem éktelenkedett. Derűsen pillantott a jó formájú, elegáns, de mégis kényelmes vagy sportos cipők megóvta ép lábfejére. Elégedett volt, védhetetlen szerváival, cseles fonákjaival most is gyorsan, 6:4-re és 6:1-re verte húsz évvel fiatalabb ellenfelét. Még mindig nagyon élvezte az autóvezetést is, ilyenkor, reggel maga vezette a kocsiját, csak a pesti székház kapujában várja majd a sofőrje, hogy bevigye a Mercedest az alagsori garázsba. A hídon, majd a pesti utcák reggeli csúcsforgalmában reménytelenül összetorlódott kocsikat jókedvűen, elégedetten cselezte ki és előzgette hol a villamossíneken, hol meg az autóbusz sávjában. Közben az is eszébe jutott váratlanul, hogy mekkora, szinte földöntúli öröm volt, amikor annak idején, hosszú várakozás után átvehette élete első autóját, a Trabantot, a kis Trabsijukat, ahogyan Rózsival becézték nagy szeretettel.

Akkor ő már csoportvezető volt, talán a legfiatalabb a minisztériumban. Levelező szakon szerezte meg a közgazdasági diplomáját és elvégezte az akkoriban foxi-maxi egyetemnek becézett vagy gúnyolt marxista főiskolát is. Szorgalmas volt, tagadhatatlanul. De az volt a felesége, Rózsi is, akit a munkahelyén, a rendőrségen, éppen az idő tájt, alig néhány hónappal Attila születése után léptettek elő gépirónóból előadóvá. Hogy ragyogott az arca, amikor reggelenként azon az új, pöfögő, ropogó Trabantjukon vitte őket a férje a rendőrségi bölcsődébe. Talán még szép is volt akkor, ha nem is éppen amolyan babaszépségű a fiatal Hammerschmidt Rozáliának az a kissé széles, mindig sápadt, fehér arca, gondolta Hajdú Zoltán. Szerette, persze hogy szerette, ha nem is olyan lángoló, mozifilmbeli szerelemmel a feleségét, aki kedves volt, odaadó, példás rendet tartott a szép, új kétszobás panellakásukban. Meg hát – az is megfordult az esküvőjük előtt Zoltán fejében – a jövő, de talán még a hivatali előmenetele szempontjából sem válhat hátrányára neki, a kispolgár-könyvelő idősb Hajdú Zoltán fiának, a házasság a Szászországból hajdan ideszármazott szorgos, tősgyökeres munkáscsalád lányával. Rózsi apja, az öreg Hammerschmidt Rudolf

ácsmester többször elmondta neki is, hogyan verték félholtra az 1920. szeptember elsejei nagy tüntetésen Horthy kardlapozó lovasrendőrei.

Példaképe, a Szovjetunió és a hazai szocialista rendszer összeomlását már nem érte meg Hammerschmidt Rudi papa, ő, Hajdú Zoltán pedig hamarosan megtalálta a helyét az új rendben. Maga is meglepődött, Rózsi pedig, akinek a rendőrségen megszűnt a régi munkahelye, kezdetben kissé megrémült a férje gyors sikereitől. Nem lesz ebből valami baj? Korábbi, minisztériumi és baráti kapcsolatait és értesüléseit felhasználva vett, eladott, közvetített, bérelt – de már úgy mondta lízingelt – autót, házat, telket, felfutó meg csődbe jutott kis üzemet, majd eladó sorba került, fizetésképtelenné vált állami gyárat, gyártelepeket, szövetkezeti pénzügyintézetet, befektetett, befektetési tanácsokat adott, de már nem ő maga, hanem a cége, a cégei, a hazai kapcsolataival összefonódott külföldi kapcsolatai. Vendégek jártak hozzájuk, új barátok, üzletfelek, barátnak mondott, barátnak hitt fontos emberek, magyarok, külföldiek; egy ideig az új, Dunára néző, ötszobás pesti lakásukba, majd a rózsadombi emeletes villába. Rózsi nehezen szokott bele az új háziasszonyi szerepébe. Személyzet? Minek az nekem? Idegesítette a takarítónő, a szobalány – piszkos az ablak, koszos a küszöb, tiszta pénzkidobás... – Cápauszony leves, shrimp koktél? Egy tisztességes lebbencslevest nem tud megfőzni ez a szakácsnő! – Megfájdult a lába a ráerőltetett, soha nem viselt túsarkú cipőben, nevetségesnek érezte magát, azt a már fiatalon sem igazán karcsú, nagydarab testét a belvárosi drága szalonokban készült ruhákban.

Hajdú Zoltánnak ez is eszébe jutott azon a hosszú autóútján a budai teniszpályától a pesti székházáig. De régen volt! – mondta magában, és elmosolyodott. Éppen tegnap este említette neki Rózsi – a Hammerschmidt Rozália! hogy a balatonföldvári nyaralójukat el kellene már cserélni egy tengerparti villára. – Horvátországban... vagy inkább Olaszban... Rimini, talán Sanremo... ez most a trendi – így mondta.

A titkára, Herczeg úr, bőrkötésű irattartóban leveleket tett Hajdú Zoltán elé, az íróasztalára. – Átnéztem mindet, elnök úr – mondta –, ezek a legfontosabbak. – Ilonka, az egyik titkárnök, behozta a forró feketekávét. Komárommá, a titkárság vezetője a reggeli telefonhívásokról referált. Nevek, cégek, hivatalok, városok, Szeged, Debrecen, Becs, Montreal, Marseille... Aztán hozzátette, kissé zavartan, nem tudta, hogyan mondja, hiszen jól informált, régi bútordarab volt a cégnél –, csak a nevét mondja, vagy úgy, hogy a kedves fia... a fiatalúr... Végül csak annyit mondott: – A fia telefonált, beszélni szeretne személyesen az elnök úrral.

Derűs napja volt Hajdú Zoltánnak. Megengedő. – Nem bánom – mondta Komárominének. – Fél háromra rendelje ide. De pontos legyen!

Hátradőlt a kényelmes, elnökinek is nevezett bőrkarosszékében. Attila! Több mint egy éve, hogy nem látta a fiát. Milyen helyes gyerek volt kiskölyök korában! Aztán kezdődtek a bajok. Amikor olyan tizenkét-tizenhárom éves lett. A bandák, a lógások. Egyszer még valami hülye kis lopáson is rajtakapták. Alig lehetett elsimítani az ügyet. Másik iskolába vitték, ott sem emberelte meg magát. Amikor először jött haza kissé bizonytalan léptekkel, alkoholbűzösen, ő felpofozta, Rózsi sírva a védelmére kelt, gyerek, majd kinövi... Az érettségén valahogy átcsúszott, némi apai segítséggel, így jutott be, igaz, egy év után az egyetemre is, építész szakra, azt állította, ahhoz van kedve és érzi, hogy tehetsége is. De két év múltán azt is abbahagyta, majd folytatom, mondta, persze, természetesen, bólogatott az anyja, és védőn magához ölelte. – Addig is hasznára lehet az élet, a gyakorlat – mondta Rózsi, és őrá, a férjére nézett: – valamelyik vállalatodnál...

Nem sok vizet zavart Attila a Perfect Investnél, amíg ki nem derült az a két és

félmilliós hiány. – Sikkasztás, mondta Farkas igazgató, tévedés, mondta Hajdú Zoltán elnök-vezérigazgató – de otthon már üvöltött: – Megmentettek a börtöntől, de látni sem akarlak többé, takarodj a házamból, de még a városból is, a kocsit se viheted magaddal, az az enyém, nem a tiéd! Megértetted? És élj meg, ahogy tudsz! – Aztán a feleségére is ráfordult: – Tatarozd ki végre a szétbőgött képedet, és öltözz fel tisztességesen! Egy óra múlva azzal a párizsi Dubois-val vacsorázunk a Hiltonban.

Attila valóban eltűnt a szeme elől. Azt azért tudta, hogy hónapokig Gyöngyösön, majd Miskolcon élt, azt is sejtette, hogy a felesége többször is beszél vele telefonon, és időnként, az ő tilalma ellenére, némi pénzt is küld neki.

Legyintett, majd félretolta íróasztalán az üres feketekávés csészét és kivette a barna bőr irattartóból az első levelet.

Komárominé, az elnöki titkárság vezetője, másodpercre pontosan fél háromkor jelentette be Hajdú Attilát az apjának.

– Ül le – mondta a fiának Hajdú Zoltán. Amióta nem látta, úgy vélte, nem sokat változott. Később már arra is gondolt, a kelleténél talán mégiscsak kissé keményebben kezdte: – Na, mi van veled? Mi kell?

Annyi kiderült, Attila legalábbis úgy mondta, hogy Gyöngyösön meg Miskolcon is dolgozott, azt, ami éppen adódott, ahogy állította: még trógerolt is, most pedig, ennyi idő után úgy gondolta, már megteheti, visszajött Pestre, egy építészeti tervezőirodában kapott végre rajzoló állást –, hiszen ehhez igazán értek – tette hozzá, most először elmosolyodva. – De szörnyen keveset fizetnek, az albérlet, az a vacak kis szoba is nagyon drága, még abban a ronda kőbányai utcában is.

– Megmondtam, élj meg ahogy tudsz – morogta az apja, és még hozzátette: – Ahogy mások is.

– Nem is rólam van szó – mondta Attila. – Nem csak rólam.

És elmondta, hogy Miskolcon ismerte meg Tündét, aki igazi tündér, gyönyörű, huszonegy éves, a miskolci egyetemen tanult, piár-t, ilyesfélét, és ekkora szerelem, mint az övéké, még nem volt a világon, és Tünde most otthagytott érte mindent, csapot-papot, és utána jött ide, Pestre, de hát abból az ő vacak kis fizetéséből, ugye... – Majd hozzátette megint: – Igazán nem rólam van szó. Nem is pénzt kérek. De úgy gondoltam, öneki... akármit, akármilyen kis állást... itt... ebben a nagy... ebben a hatalmas...

– Számítógéphez, informatikához ért-e? – kérdezte Hajdú Zoltán.

– Természetesen – mondta a fia.

– Hát... egye fene... valamit... – De arra gondolt hirtelen, csak semmi ellágyulás, csak semmi megbocsátás. És gyorsan hozzátette: – Te viszont be ne tedd a lábad újra ide! Őt küldd csak be a titkárságra. Mi a neve? Milyen Tünde?

Elmúlt egy újabb év, majd elmúlt az ősz is, amikor Hajdú Zoltán egyik este, vacsora után, bejelentette otthon: – Holnap elköltözöm.

A felesége döbbenetesen nézett rá. Azt hitte, hogy rosszul értette. – Elutazol? – kérdezte.

– Nem. Elköltözöm. Elegem volt. – Az asszony elfátyolódott szemébe nézett, az éjszakára már valami újabb, francia krémmel bekent, kissé duzzadt arcboré. – Elegem volt – ismételte. – Mindebből elegem. De ne félj. Itt minden a tiéd. És mindenről gondoskodom. Mint eddig is.

– Elköltözől? – kérdezte az asszony, majd halkán, félve: – Egyedül?

– Nem – felelte a férje kurtán. Hajdú Zoltánná felzokogott. Hangosan, szinte gurgulázva. Mint addig még soha. Még a kislány Hammerschmidt Rózsika korában sem soha. Aztán újra halkán megkérdezte: – Fiatal?

Hajdú Zoltán nem válaszolt. Majd az asszony hirtelen, élesen, szinte gúnyosan kérdezte: – És hol fogtok lakni, ha szabad kérdenem?

– Érden. Az új házamban.

– Új házad? Érd...?

– Alig húsz kilométer. És ki... ki ebből a benzingözös, szmogos nagyvárosból. Egyébként is... – A nyelve hegyén volt, de nem mondta ki, amit alig másfél évvel azelőtt éppen a felesége mondott neki. Ez most a trendi.

Másnap, késő délután, berontott hozzá a fia. Se bejelentés, se kopogás, belökte, szinte betörte a titkárság ajtaját, aztán a titkár és a titkárnők elképedt, rémült szeme előtt az elnöki szoba párnázott ajtaját. – Te szemét! Te gazember! – ordította. – Most tudtam meg... te... te és Tünde! Mióta?

– Csendesebben – szólt rá az íróasztala mögül az apja.

– Te hitvány... erkölcstelen... szemét... – folytatta Attila.

– Te beszélsz? Semmirekellő... sikkasztó...

– Szégyentelen!

– Te mondod? Az apádnak? – felemelkedett, és az íróasztalán át izmos, kisportolt kezével óriási, csattanós pofont adott a fiának.

– Gazember! – ordította Attila, és a zsebéből pisztolyt rántott elő. A kiabálásra óvatosan benyitó titkár, Herczeg úr, halálra váltan kihátrált. Hajdú Zoltán is megrémült, soha nem állt így, szemtől szembe a halállal. De aztán Attila elködlő, meg-megrebbenő szemébe nézett és rájött, megérezte, hiszen ismerte a fiát, hogy alapjában véve gyáva, hogy azt a kezében remegő pisztolyt úgy se meri elsütni. Ugy álltak még egy-két másodpercig, farkasszemet nézve egymással az íróasztal két oldalán, majd a talán meg sem töltött fegyver nagy koppanással az íróasztal lapjára esett.

Némán, mozdulatlanul álltak még a helyükön, végül Hajdú Zoltán elnökvezérigazgató leült és megkérdezte: – Nem akarsz visszajönni a céghez?

Attila nagyot nyelt. – Mi lesz a besorolásom? – kérdezte végül.

– Igazgató – mondta az apja.

Amikor néhány perc múlva egyedül maradt az irodájában, Komárominé, a titkárság vezetője bevitte neki az utazási irodában reggel megrendelt két repülőjegyet. Budapest – New York – San Francisco – Honolulu. Azt persze nem merte kimondani, hogy az elnök úr nászútjára. Csak annyit mondott: Az elnök úr most is remekül választott, Hawaiiiban novemberben is ragyogó az idő, és a Waikiki Beachnél nagyszerű a tenger.

Kinek szurkoljunk?

Amikor Kosa Péter, az öreg író kivette postarekeszéből a világoskék légiposta borítékot és a félhomályos lépcsőházban, csálén feltett olvasószemüvegén át kibogarásztta a feladó nevét és címét, azt se tudta, ki lehet az a Saõ Paolói-i Veronica de Meló. Fenn, a

lakásában bontotta csak ki a lila tintával, angolul írt levelet. „... én a Marosi Vera vagyok... bocsánat, de magyarul nehezen és nagyon rosszul tudnék csak írni... anyu (ezt a szót az angol *mother* vagy *mammy* helyett mégis magyarul írta) három héttel ezelőtt meghalt Miami-ban... a temetésre Louis is hazarepült Hongkongból... A te címedet az anyu noteszában találtam meg... én terád nagyon jól emlékszem...”

Marosiné, vagyis Darabont Edit doktornő Kosa Péter feleségének, Julinak volt azokban a háború utáni években a legjobb barátnője. Évfolyamtársak voltak az egyetemen, 1945-ben, utolsó éves orvostan-hallgatóknak a tanulás mellett buzgón takarították a romokat, az új, demokratikus ifjúsági mozgalomban mindketten lelkesen szerveztek, agitáltak: újjá kell építeni ezt a lerombolt, meg kell gyógyítani ezt a nem csak testileg, de lelkileg is tönkretett, megnyomorított, oly régen félrevezetett országot! Abban a fáradhatatlanul nyüzsgő, tette kész szervezetben ismerte meg és szerette meg a csaknem hét esztendei távoliét után boldogan hazatért Kosa Péter Horváth Julit, Darabont Edit pedig a mindig mosolygó, jóképű, atléta termetű Marosi Lajost. Alig egy év múltán, csaknem egyidőben került sor mindkét pár puritán nézetének annyira megfelelő, szerény esküvőjére: Marosiék a kilencedik, Kósáék a nyolcadik kerületi Elöljáróság szürke hivatali helyiségében kötöttek házasságot. Lajos nem sokat beszélt a munkájáról – a minisztérium, a belügy, ahol dolgozom – mondta, de azt is csak nagyritkán –, ma az osztályharc legfontosabb frontszakasza. – Ezt a katonás megfogalmazást támasztotta alá az is, hogy Kosa Péterék néha egyenruhában is látták a barátjukat. Mi tagadás, remekül állt rajta a tisztis uniformis.

Hamarosan megszületett Marosi Lajosék fia, Lali, és alig egy évre rá a kislány, Vera. – Persze, nem olyan időket élünk, hogy ez meggátolhasson minket a munkánk végzésében, mert a társadalom... – mondta Lajos, és csak a pezsgőspalack dugójának pukkanása akadályozta meg a mondat befejezését. Kosa Péterek köszöntötték fel a barátaikat a második gyermekük megszületésének örömeire azzal a szerencsésen beszerzett szovjet pezsgővel. Marosiék addigra már az újonnan kiutalt két- és félszobás lakásukban laktak Budán, az akkoriban gúnyosan Káderdülőnek mondott Pasaréti úton. A házigazda, otthon – persze civilben – a vacsora előtt a szekrényből eredeti skót whiskyt vett elő és Kosa Péter ámuló pillantására, nevetve mondta: – Egy kis szocialista összeköttetés... – Majd azt is hozzátette: – Van azért valami jó is abban az imperializmusban! – Az asztalon, az új peccsenyéstál mellett egy üvegben magyar bor volt. Badacsonyi.

Érdekes, gondolta az öreg Kosa Péter, hogy erre most milyen pontosan emlékszem. Meg a két régi barátnő arcára is, amint összebújva, hol komolyan, hol meg nevetgélve beszélgetnek – talán az orvosi munkájukról, talán a házasságuk titkairól. Csinos fiatalasszony volt az ő sötét hajú felesége, Juli is, komolysága még valami többlet bájt is adott az arcának, de az aranyszőke, két gyermekének születése után is bámulatosan karcsú, többet mosolygó Edit talán még szebb volt. A már több éve özvegyen élő Kosa Péter pontosan emlékezett Marosiék pasaréti lakásának szinte minden zugára is, hiszen annak idején ők, a bánatukra gyerektelenül maradt pár, oly sok időt töltöttek ott, a barátaiknál. Megbeszélték a világ- és a hazai politikának a legújabb fejleményeit, ő maga, Péter, ott olvasta fel barátainak az éppen készülő első regénye frissen megírt fejezeteit. Lemezjátszójuk is volt már Marosiéknak, a gyorsan serdülő szép kislány, Verácska boldogan – és nem is ügyetlenül – táncra perdült akár Beethoven vagy Verdi, akár Zerkovitz vagy Horváth Jenő zenéjének dallamára. Az egy évvel idősebb Lali pedig, aki a futballért rajongott, kipirult arccal ült a másik szobában – otthon is a kék, kisdobos nyakkendőjével a nyakán – a rádió előtt, úgy hallgatta a labdarúgó mérkőzések közvetítését.

Ott, abban a pasaréti lakásban mondta el nekik egyszer Edit, hevesen magyarázkodva, hogy a roppant fontos, semmiképpen el nem hagyható társadalmi

munkája és a két gyerek nevelése mellett a mindennapi gyógyító munka, a sok beteg otthoni kezelése, a látogatásuk hóban, fagyban, kánikulában, olyan megterhelő, hogy Lajossal egyetértésben úgy döntött, ezentúl – és ebben, mint mondta „Lajosom” is segíti – inkább a minisztériumban... – Hiszen – folytatta, mintegy mentegetőzve – az egészségügy jobb megszervezése, irányítása talán még fontosabb is...

Az idő tájt derült fény a már korábban is sejtett, de addig nyíltan soha be nem vallott bűnökre, a hamis vádak alapján, színjátékszerűen megrendezett tárgyalásokon hozott halálos ítéletek megbocsáthatatlan gazságára, ártatlan férfiak és nők tömegének bebörtönzésére, megkínzására, meggyilkolására, a hibásan vezetett gazdaság megroppanására – de felvillant valami újabb fény is: lehetne talán okosabban, igazságosabban, emberségesebben – ahogy akkoriban mondták – építeni a szocializmust. – Van miért lelkesedni megint – mondta Juli, és Kósáék boldogan jártak újra gyűlésekre, megbeszélésekre, ahol mások voltak, újak voltak, azoknak a régi, szép, igaz céloknak megfelelőek voltak újra a jelszavak: szabadság, egyenlőség, sajtószabadság...

Egy újabb este, egy nyári, feledhetetlen este Marosiéknál. – Holnap este gyertek át hozzánk – mondta a telefonba Edit, és nyomatékkal még azt is hozzátette: –, de feltétlenül! – Majd, néhány perc múltán Lajos is felhívta Kósáékat: – Nyolc óraker! Fontos. Nagyon fontos!

Amikor a Pasaréti úton leszálltak a buszról, megcsapta őket a hegyek felől áradó friss levegő. Edit új ruhában, frissen fodrászoltva, a szokottnál is hevesebben ölelte meg és csókolta arcon őket, jobbról is meg balról is, Lajos ingujjban volt és bemutatta nekik az addig szótlánul a sarokba húzódott magas, szikár, egyenruhás vendéget – ha ugyan jól értették a gyorsan mondott nevét, Újréti ezredest.

– Marosi barátomtól sok szépet hallottam az elvtársakról – mondta, és Kosa Péterhez fordulva hozzátette: –, és elolvastam az új regényét is. – Száraz hangjából nem lehetett kivenni, hogy elismerőn vagy rosszallón, netán fenyegetően mondta-e. De mindenesetre mosolygott, valamennyire. Edit kávé, süteményt tett az asztalra, Marosi Lajos az akkoriban oly népszerű cseresznyepálinkából töltött mindnyájuknak. Aztán a beszélgetés mind kínosabbra fordult. – Csak a ti érdeketekben... – mondta Lajos. – Hiszen észre kellett volna venni, tudnotok kellene, ugye, hogy miféle társaság, milyen elemek azok, akikkel ti mostanában... és hová vezet az a felelőtlen... – az ezredes pedig hozzátette: demagóg beszéd.

– Neked különösen vigyáznod kellene – nézett Kosa Péterre az a régi jó barátja neked, aki egyszor, ugye, már éppen hogy megúszta...

– Hiszen, mint tudjuk – folytatta Újréti ezredes –, Kosa elvtárs évekig nyugaton... és ott is a hadseregben...

– Én a háborúban a nácik, a fasiszták ellen akartam harcolni – csattant fel az író hangja.

– Na persze, persze... tudjuk... – csitította Marosi Lajos, Juli pedig megnyugtatóan tette a kezére a tenyerét.

Mi tagadás, kínos este volt. Segítő vagy vádló, beugrató beszélgetés? Kihallgatás? Fenygetés?

Gyalog mentek haza, egymásba karolva, lassan a még mindig langyos éjszakában, végig a hosszú budai fason, a Margit hídon, a körúton, a józsefvárosi lakásukig.

– Az én Lajosom csak segíteni akar – mondta Edit másnap, telefonon Julinak. De a barátság már nem volt a régi; akadozott, lassan-lassan kimúlt.

1956 októberében, amikor remények, indulatok, új meg új programbeszéd, ígéret, fogadkozás, ágyútűz és fegyverropogás idején régi barátok, szerető családtagok váltak egymás ádáz ellenségeivé, hosszú szünet után egy este Marosiné, Edit felhívta Julit. Belezokogott a telefonba: – Hogy vagytok? – Aztán meg: – Ki tudja, mi lesz itt?... Mit tegyen az ember... két gyerekünk van... ki mellé... hova...? – Na! – hallatszott Lajos hangja, aztán egy kattánás és csend, minden biztonnyal Lajos vette ki a felesége kezéből és csapta le a telefont. November második hetében hallotta Juli az egyik kolleganőjétől, hogy az eltűnt Marosi Lajosék Bécsből küldték rádión a szabvány üzenetet: „Szerencsésen szabad földre értünk.”

Mintegy két év múltán kaptak Kosa Péterék Amerikából egy New York-i postabélyegzővel pecsételt, de a feladó címe nélküli, színes, nyomtatott karácsonyi és újévi üdvözlő lapot, négy aláírással: *Edit, Lajos, Lali, Vera*.

Kósáék a hetvenes évek elején jutottak ki – csodák csodája! – először Amerikába. Juli, vagyis dr. Horváth Júlia főorvosnő kapott meghívót egy New York-i orvoskongresszusra, és az útra férje, Kosa Péter is elkísérhette. Egy, a kongresszuson résztvevő New York-i magyar orvos mondta Julinak: ismerősei, bizonyos Marosiék mondták neki, hogy Kósáék régi jó barátaik, és Marosiék boldogak lennének, ha találkozhatnának velük.

Az East Side-i Second Avenue egészen más világ volt, mint a Central Park környéke, az elegáns szállodákkal, ahová a kongresszus vendégeit szállásolták el. De azon a szürke, sivár Második Sugárúton azért megdobbant a szívük, amikor a magyar cukrászdát, a „Paprikás Weiss” híres csemegeüzletét, az Emke kávéházat és a többi magyar üzlet cégtábláit megpillantották. Marosiék bizony nagyon megváltoztak. Lajos csaknem egészen megöszült, Edit változatlanul szőke volt, de meghízott, mintha még magasabb is lett volna, mint ahogyan Kósáék emlékeztek rá. Sírva borult Juli és Péter nyakába, ölelte, csókolta őket. A gyerekek közül csak Lali, vagyis Louis volt otthon: húsz egynéhány éves karcsú, szabvány amerikai fiatalember, farmerben, sportcipővel a lábán. Edit azt se tudta örömeiben, hogy a vacsora előtt mivel kínálja őket. Elég nagy volt a lakásuk, három, de lehet, hogy négy szoba; Edit szaladt, szinte röpködött nagy testével egyik szobából a másikba, nyitogatta a konyhában az óriási hűtőszekrény ajtaját. – Előbb egy drinket? – kérdezte Lajos.

– Igazán nem panaszkodhatunk – mondta Edit –, elég jól boldogultunk ebben az Amerikában. Lajos, alig egy-két szó angol nyelvtudásával, rögtön kapott állást az eredeti villanyszerelő szakmájában. – Ő maga, úgy gondolta, amíg az orvosi diplomája honosításához szükséges nyelvi és szakmai vizsga letételéhez szükséges tudást elsajátítja, ápolónői vagy valamilyen orvosasszisztensi munkát vállal. Idővel azonban a „Lajosom” – ahogy Edit mondta – már elég jól keresett, szerényen megélhettek belőle, őt pedig fárasztotta az a kórházi, hol nappali, hol éjszakai robot, az angol nyelvvel, az angol nyelvű egyetemi, orvosi szakkönyvekkel is nehezen boldogult, abbahagyta hát az egészet, inkább a gyerekek nevelésével foglalkozott. – Itt, Amerikában – tette hozzá elmosolyodva – nem a diplomán múlik a siker. – És a hivatás? – akarta kérdezni Juli, de nem mondta ki.

– Lajos igazán sikeres lett –, folytatta Edit. – Szinte hihetetlen érzéke van a pénzhez, a tőzsdéhez. Sok éves tanulás nélkül is lekörözi a régi brókereket. – Az mi? – kérdezte Juli. – Tőzsdeügynök – magyarázta Edit. És hozzátette: – Louis, vagyis Lali az apja tehetségét örökölte. Tavaly végzett, nem is akárhol: a Yale-en. Jövő hónapban utazik Kuala Lumpurba. Ott most óriási a konjunktúra. Lali gazdasági, üzemszervezési tanácsadó...

A fiú szótlánul evett az asztal túloldalán, az ünnepi pezsgőt csak megkóstolta, a whiskyhez hozzá se nyúlt, sört és valamilyen kólát ivott.

– És Vera? – kérdezte Kosa Péter.

– Ő már nem lakik itthon – felelte Edit. – Greenwich Village-ben van gyönyörű stúdiója... – Kis lakása – tette hozzá, magyarázón a férje.

– Vera igazi, nagy karriert csinált – folytatta a felesége. – Topmodell.

– Az mi? – kérdezte a pesti orvosnő.

– Kurva – szólalt meg, szinte először, az ifjabb Marosi Lajos.

– Hülye! – mordult rá az anyja. – Veronika sose hagyja magát teljesen meztelenül fotózni. A legnagyobb magazinok címlapján... És a legnagyobb dél-amerikai galéria dúsgazdag tulajdonosa fülig szerelmes belé. Csak a válóperére vár...

Vacsora után Lajos elnézést kért: a hálósobájuk tévéjén meg kell néznie a legfrissebb tőzsdei árfolyamokat. – A Wall Street-nek állandó, külön csatornája van – tette hozzá magyarázóan. A fiatal Louis a maga szobájába vonult vissza: ő a tévéjén a kosárlabda-mérkőzésre volt kíváncsi.

– Hát, így élünk... és öregszünk – mondta Edit. – Láttatok, a Lajosom teljesen megöszült. Eppen elhatároztuk, befesteti, másképp boldogul fekete hajjal a szakmájában a sok rámenős... ugye, így mondják? – nézett Kósáékra – fiatal bróker között.

Amikor Lajos, kissé kipirult arccal visszajött és újra koccintott a régi barátjával, ránézett és megjegyezte: – Hát ti, odaát, még mindig ezeket az ósdi, nehéz, kitömött öltönyöket viselitek? – A felesége meg Juli lábára pillantott: – És ilyen trampli cipőket? Holnap elmegyünk a Woolworthba, ott szél van éppen...

– Szél? – kérdezte Juli.

– *Sale*. Kiárusítás – magyarázta Edit.

– Köszönjük, de jó ez nekünk így – mondta Kosa Péter.

– És küldd el nekünk a legújabb regényedet – kérte Edit, azaz Mrs. Marosi, amikor búcsúzóul megcsókolták egymást. – Tudod, hogy ez minket mennyire érdekel.

– Tudom – bólintott udvariasan az ötven és valahány éves író.

Mintegy újabb tíz év múltán vitte el a jó sorsuk Kosa Pétereket ismét New Yorkba. Ez idő alatt mind ritkábban váltottak levelet Marosiékkal, jószerivel csak ünnepi üdvözlőket. Azt azonban tudták, hogy Marosi Lajos egy évvel azelőtt meghalt. Edit – még mindig szökén és kissé lefogyva – egyedül fogadta őket a Madison Avenue-i hatalmas lakásban. A portás fülkéjéből az őr csak a házitelefonon, Mrs. Marositól kapott engedély után engedte be őket az épületbe, a félhomályos, tizennegyedik vagy tizenhatodik Lajos korabeli, csipkés, koszorús bútorokkal berendezett szalonba fekete ruhás, fehér bóbitás néger szobalány hozta be az italokat és az aprósüteményeket, később, az óriási ebédlőben, a tizenhat terítékre is elég hosszú asztalnál fehér szobalány szolgálta fel az ebédet, a kristály poharak és porcelán tányérok mellett. – Herendiek, jegyezte meg Edit, rájuk kacsintva –, arany evőeszközök.

– Szegény jó Lajosom – sóhajtott ebéd után, a kézzel festett, eredeti olasz feketekávés csészék fölött –, mennyire örülne nektek... mindig várt benneteket. Arany szíve volt.

Azt már ebéd előtt elmondta, hogy Vera Saõ Paolóban él, a férje, Fernando de Meló, nemcsak Brazília, de egész Dél-Amerika legnagyobb képgalériájának a tulajdonosa. – Milyen kár – nézett régi, pesti barátaira –, hogy nem két hónappal

ezelőtt jöttetek ide, itt, a sarkon, a vejem New York-i nagy galériájában volt éppen a francia impresszionisták kiállítása. Persze, Veráék is itt voltak, áthozták a limuzinjukat is, a karosszériája kívül-belül Gucciéknál készült. Hogy örült volna nektek Vera!

– És Lali? – kérdezte Kosa Péter.

– Ő most Szingapúrban van – felelte Edit. Aztán átvezette őket – ahogy mondta – a dolgozószobájába.

– Te dolgozol? – kérdezte Péter. Edit mintha kissé pajkosan kacsintott volna rá. – Belekontárkodom kissé a te mesterségedbe

– mondta. – Könyvet írok. – A nagy, fehér íróasztalra mutatott.

– Látod, én már komputeren írok! És angolul! Egy újságíró azért, persze, átfésüli a szöveget. Nem is kerül túl sokba...

– És mit írsz? – érdeklődött Juli.

– Az életünkről. És természetesen arról, hogyan harcoltunk Magyarországon a forradalomban, hogyan szöktünk, két gyerekkel, a ruszlik és a magyar kommunisták gépfegyvertüzében, szögesdróton, aknamezőn át a szabad világba.

Másnap indultak haza Kósáék. – Elküldöm értetek a sofőrömet. Kivisz benneteket a Kennedy Airportra.

– Köszönjük – mondta Kosa Péter. – Már megrendeltük a taxit.

Elmúlt megint egy évtized. Kosa Péter is megöszült, Juli sokat betegeskedett. Leomlott a berlini fal, megszűnt, felbomlott a Szovjetunió, Magyarországon kezdett kialakulni, úgy-ahogy, az új rendszer. Egy őszi reggelen a telefonban kissé reszelős, kissé bizonytalan női hang. – Kosa Péter? Az író? – Aztán a folytatás: – Itt Edit. A Darabont Edit... vagyis Marosi Lajosné... azaz Rónáné...

– Edit... te vagy? New Yorkból?

– Igen... azaz, innen, Pestről. – És gyorsan, kissé izgatottan elmondta, hogy férjhez ment, a férje is magyar származású... – Ez most... – és kissé elnevette magát – az én európai *honeymoon*-om... izé... nászutam. – Kibéreltek, mondta, egy hétre egy szép, egész lakást a Váci utcában, és délután szeretettel várják Julit és Pétert.

– Juli beteg – mondta Kosa Péter.

Végül abban állapotok meg, amire a fotelben ülő Juli is rábólintott, hogy Péter egyedül megy át hozzájuk, egy órára, legfeljebb másfélre.

A csengetésre Edit nyitott ajtót, Péter nyakába borult, hevesen megcsókolta. Lefogyott, könnyű, fiatalosan kivágott, rövid selyemruha, magas sarkú cipő volt rajta, arca erősen kikészítve, meglepően hosszú szempillája sötétre festve – és az az egykor még szőke haja magasra fésülve, bodorítva, bronzvörös.

– Ő meg a Pisti – mutatta be a férjét –, azaz Steve Róna.

Magas, karcsú, sportos, kissé hosszú hajú szőke fiatal férfi

volt az a Róna István – ahogyan ő mondta a bemutatkozáskor: Steven Róna.

– Menj, darling, hozd be a kávé és az italt – mondta a férjének Edit.

Péter csodálkozva nézett utána. – Hány éves? – kérdezte.

– Negyven – közölte Edit. Aztán, látva régi barátja elképedt arcát, nevetve hozzátette: – Megengedhetem magamnak.

Az a Róna Pisti nevű ifjú férj a kávé és az italok mellett egy nagy tálcán szendvicseket és süteményeket is hozott a szobába.

Miközben a fiú, vagyis Edit férje, poharakat rakott eléjük az asztalra és whiskyt töltött, az egykori Darabont Edit elmondta, hogy a lánya, Vera megözvegyült, de változatlanul Brazíliában él. – A Lali fiam – közölte –, most Jakartában, holnap ki tudja, hol... – Aztán arról beszélt, hogy ő maga Miami-ban vett házat. – Tengerre nézőt – mondta –, ott élünk most Pistivel, boldogan, nem abban az undok, piszkos, hideg New Yorkban. Úszunk – folytatta –, napozunk, táncolunk... Gyertek el ti is... te meg Juli... Bármikor jöhettek, van hely bőven, nagy a ház. Úszómedence, teniszpálya, szolárium, edzőterem is van. Mutasd meg, Pisti!

Ott volt a szobában, előkészítve a vetítő is. És a falra akasztott vásznon megjelent egy nagy fehér ház, egy úszómedence, a kitárt ablakon túl a tenger... – Bármikor, Péter – mondta Edit. – Amikor akarjátok...

Aztán lemezeket tett fel Pisti a lemezjátszóra. De az is lehet, hogy magnó szólt, Kosa Péter erre később nem is emlékezett már. Az ifjú férj felhajtotta a szőnyeget, hevesen magához szorította a feleségét. Nem is táncoltak rosszul.

– Gyere – hívta Pétert Edit. – Hadd táncoljak most veled.

– Sose szerettem táncolni – mondta ő.

– Ugyan! Gyere! Nem vagy olyan öreg... – Felhúzta a székről, átkarolta, vezette, szinte hozzátapadt.

– Elég volt! – mondta Kosa Péter.

Szédült az utcán, nem is ment az autóbuszmegállóig, taxiba ült.

Talán tíz esztendő telt el azóta, Juli régen meghalt, az öreg Kosa Péter csak nézte, forgatta a kezében azt a Saó Paolói-i levelet. És látta megint a régi otthonukat, és látta maga előtt Marosi Lajosék lakását is a Pasaréti úton, a kedvesen, ügyesen táncoló, szép kis Verát, nyakában a rádió előtt is kék kisdobos nyakkendőjével ülő Marosi Lalit, amint izgatottan, kipirulva hallgatja a futballmeccs közvetítését. És az is eszébe jutott Kosa Péternek, hogy amikor megkérdezte: – Kinek szurkolsz, Lali? –, Marosiék kislánya azt felelte: – Annak, aki győz.

Gyanú

Tulajdonképpen elégedettek voltak. A világ, a rendszer, amelybe a háború után néhány évvel mindketten beleszülettek, meglehetősen, nem a legtokéletesebb – de hát mi tökéletes ezen a világon? – mondogatta Tibor a feleségének, és Melinda őszintén bólogatott hozzá, hiszen az életük, érezték, tapasztalták is, egyre jobb, békésebb, kellemesebb, sok szempontból színesebb is lett mindahhoz képest, amire gyerekkorukból még maguk is emlékeztek. Hát még ha arra gondoltak, amit a szüleik, idősebb ismerőseik vagy a barátaik, kollégáik szülei még mindig ilyen vagy olyan kibékíthetetlen indulatokkal mondtak el nekik a háborúról, emilyen meg amolyan üldöztetésekről, megszállásokról, deportálásokról, bombázásokról, romokról, éhezésről, újabb és újra csak megghiúsult reményekről, csengőfrászról, hamis vádakról, halálos ítéletekről, forradalomról vagy mások szerint éppen ellenforradalomról, újabb romokról, áldozatokról, dicsőségről, gyalázatról, elnyomásról vagy megbékélésről. Soltész Tibor pedig mégiscsak már egy megállapodott, megváltoztathatatlan tünő világban végezte el a műszaki egyetemet és kapott állást az egyik fővárosi tervezőirodában. A nála három évvel fiatalabb Halasi

Melinda pedig az egyetem, majd a rövid kórházi gyakorlat után Kispesten lett körzeti orvos. Ott is utalták ki nekik, az addigi ilyen-olyan albérletek után, az első, főbérleti lakásukat. A nem sokkal később megvett első, Lada kocsijukat nem is olyan nagyon sokára egy új, lengyel Fiatra cserélték, a nyári szabadságukon mátrai és balatoni üdülőkbe kaptak beutalást, de bejárták autójukkal a Tátra és Erdély legszebb vidékeit is. Később, egy társasutazással és a hivatal kegyéből két alkalommal megkapott „nyugati” útleveleikkel eljutottak Becsbe, Párizsba meg az olasz tengerpartra is. – Apám, aki ugyancsak mérnök volt, nem is akármilyen, soha nem láthatta meg a tengert – jegyezte meg Tibor. Csak amire legjobban vágytak Soltészék, a gyerek, az nem akart megszületni.

A többször is elvégzett vizsgálatok megállapították, hogy mindketten egészségesek – előfordul az ilyesmi, van néha ilyen inkompatibilitás, magyarázta nekik Melinda tekintélyes szülészorvos kollégája, és félig tréfásan még azt is hozzátette: ha elválnának és mással házasodnának össze, minden bizonnyal itt is, ott is születne gyerek. – Amerikában – mondta mesterséges megtermékenyítéssel is kísérleteznek már, de hát itt ez csak a jövő zenéje...

Próbálkoztak Soltészék továbbra is ezzel-azzal, gyógyszerekkel, gyógytornával, Melinda még egy kisebb műtétnek is alávetette magát; elmúlt csaknem másfél évtized is, amikor mind gyakrabban gondoltak arra, hogy örökbe fogadnak egy gyereket. Aki nem ismeri sem anyját, sem apját, aki, mint mondták: Csak a mi gyerekünk lesz! A mi édes gyermekünk!

Eszteendőnél is hosszabb ideje járták már az országot, szülőotthonok, kórházak tucatjait, gyámsági és ki tudja még hányféle hivatalokat, amikor egy Békés megyei csecsemőotthonban az a göndör barna hajú, kék szemű kisbaba rájuk mosolygott és piciny kezével mintha Melinda felé kapkodott volna. – A mi gyerekünk! A mi édes gyerekünk! – nézett egymásra abban a pillanatban Soltész Tibor és a felesége.

– A Julika nevet kapta – közölte a csecsemőgondozó nő. – Május végén, Júlia napján tette az ismeretlen valaki ezt az egy szál lepedőbe burkolt újszülöttet a kórház küszöbére – magyarázta.

– Az én második keresztnemem is Júlia – mondta elcsukló hangon Melinda –, és nekem is kék a szemem és barna a hajam... ő az... ő a *mi* gyerekünk! – A férje pedig, mintegy a régi, heves szerelemmel ölelte át, szorította magához a feleségét. – Igen! Ő az! Ő lesz a mi édes kislányunk!

Az ő elhatározásuk, a fellobbanó szeretetük, bármily őszinte is, persze nem volt elegendő. Papírok kellettek, bizonyítványok, kimutatások, munkahelyi és újabb orvosi és környezettanulmányi igazolások, gyámsági és városi megkerületi és megyei tanácsai hivatalok újabb megújabb aláírásai, miközben ők minden hét végén, minden szabad idejükben kocsiba ültek és meglátogatták, egyre nagyobb szeretettel, elragadtatással dédelgették, figyelték a kislányuk – már csak úgy mondták: a mi kislányunk – fejlődését.

Arra azonban mégiscsak jó volt az a hosszú hónapokig tartó várakozási idő, hogy közben felkészüljenek a teljesen új, kibővült családi életükre. Hogy a szomszédoknak, ismerősöknek, Melinda munkatársainak, betegeinek fel ne tűnjön a várandós anyának sohasem látott asszony karjában a csecsemő, hogy senki, hogy Julika senkitől soha meg ne tudja... – Mert ő a *mi* Julikánk, a mi édes, egyetlen gyerekünk! – mondogatta Melinda elragadottan, és a férje bólogatott hozzá.

Elintézték – sok izgalommal, utánjárással, rábeszéléssel, akkoriban, a magyarországi szocialista rendszer végnapjaiban még mindig „szocialista összeköttetésnek” is mondott ilyenolyan protekcióval, hogy Melindát Kispestről a főváros onnan egyik legtávolabbi kerületének körzeti rendelőjébe helyezték át. A lakásukat is elcserélték,

nem is jelentéktelen ráfizetéssel – de hát akkor már azt is megengedhették maguknak – egy nagyobb, háromszobásra, még hozzá ugyancsak Óbudának még messzebbi, jobb levegőjű csillaghegyi részén, ahol – és ez sem volt lényegtelen szempont – a szomszédok közül bizonyára senki sem ismerhette korábban az akkor még gyermektelen házaspárt.

Múltak az évek, és Julikéban – Soltész Julikéban – a kedves, szerető, ragaszkodó, okos lányukban soha, semmi érelemben nem kellett csalódniuk. Igyekeztek is minden lehetőséget megadni neki a boldoguláshoz. Meg is teheték: Soltész Tibor a régi, valamikor állami tervező és építési vállalatnak előbb főmérnöke, idővel pedig igazgatója és többségi részvénytulajdonosa lett; Halasi Melinda doktornőt is megszerették, nagyra becsülték a betegei. Mire Julika leérettségizett és sikeres felvételi vizsgát tett az egyetemen („Olyan fáradhatatlan, szívvel-lélekkel gyógyító, igazi orvos akarok lenni, mint amilyen az anyám” – mondta), már elég jól beszélt németül, angolul pedig kitűnően. A budai elit iskola osztálykirándulásaival járt már Prágában, Párizsban és Rómában is, karácsonykor legutóbb az apja vitte magával ausztriai sítúrájára, nyáron pedig másodszor vett részt egy hónapos londoni nyelvtanfolyamon.

Melinda orvosi munkája mellett igyekezett ellátni – ahogy anyjától, a kis fizetéséért látástól-vakulásig szorgalmasan körmölő Halasi Sándor bírósági segédtiszt feleségétől tanulta annak idején – a háztartási teendőket is, de idővel hetenként egyszer, majd később kétszer, aztán háromszor is úgynevezett bejáró takarítónő segítségét vette igénybe. Megbecsülte a munkájukat, megvetéssel gondolt azokra a csak hírből és olvasmányaiból ismert hajdani „naccságos asszonyokra”, akik szinte rabszolgasorban tartották a vidékről Budapestre került cselédlányokat.

Egy napfényes márciusi napon kezdte el a munkát Soltészék lakásában az új bejárónő, Tóth Mária. – Tessék engem csak Marikának szólítani – mondta a doktornőnek, ő pedig meglepetten látta az öszülő hajú, ha nem is barázdált, de fonnyadt arcború, fáradt tekintetű takarítónő személyi igazolványában, hogy az több mint tíz évvel fiatalabb nála.

Szorgalmasan, ügyesen, tisztán dolgozott, a szobákban, a konyhában, a mellékhelyiségekben ragyogott minden a keze nyomán. Harmadik alkalommal volt náluk, amikor először találkozott az egyetemről hazaérkező Julival. Ahogy egymásra néztek, rögtön megkedvelték egymást. – A kisasszony szobáját már kitakarítottam – mondta a bejárónő.

– Jaj, ne szólítson engem kisasszonynak! Az én nevem Juli.

– Juli kisasszony... Julika – Nézte még egy ideig, aztán szótlánul, gyorsan kiment a konyhába.

Rohantak a napok, a hetek, elmúlt a március, az április, Marika, ha lehet, még a kezdetinél is szorgalmasabban végezte a munkáját, új meg új feladatokat talált magának, mintha csak arra várna, hogy Juli is hazaérjen. – Kivasaljam a ruháját, Julika? – kérdezte.

Egy másik alkalommal meg: – Hoztam egy kis kóstolót. Házi barackbefőttet. A múltkor azt mondta, Julika, hogy nagyon szereti...

Melinda, Halasi doktornő meglátta őket, amint egymás mellett ülnek a konyhaasztalnál, és Juli a befőttet kanalazza az üvegből. Nézte annak a Tóth Marikának a korán, szürkén megöszült (valamikor talán barna?) haját, azt a tompán zöldes szürke szemét – nem, kékes árnyalatot mégse lát benne...

És a következő alkalommal korábban jött haza a rendelőből. A takarítónő éppen Juli szobájában porszívózta a szőnyeget, ő meg beszólt neki: – Mária, kérem, valamit kérdezni szeretnék magától...

– Örülnék – kezdte, az ebédlőasztalnál ülve –, ha beszélne nekem valamit magáról... az életéről... a gyerekkoráról... Hol is született?

– Azt hiszem, mondtam már... Egy tanyán. Szarvas mellett.

– Szarvas... Az Békés megye... – jegyezte meg a doktornő.

– Igen. Miért? – kérdezte. Es azt is hozzátette: – Aztán másutt is éltem, sokfelé, szerte az országban, ahová a sorsom elsodort, ahol munkát...

– Férjnél nem volt soha?

– Nem.

– Gyereke sem...? Soha?

– Nem. Mondtam már, hogy nem – felelte, talán kissé türelmetlenebbül.

Melinda elszédült. Az asztal szélébe kapaszkodott. Sok minden átfutott az agyán, orvos létére a DNS-vizsgálat is, de máris észbe kapott: éppen én? Megőrültem? És hátha ő... ha ő akarná?

El kell küldeni. El innen. Véget kell vetni ennek a furcsa vonzódásnak. De hiszen semmi se biztos... – Köszönöm – mondta.

Éjszaka álmatlanul forgolódott az ágyában. Ha elküldöm, ha felmondok neki, gondolta, nem tudom megakadályozni, hogy néha meg ne látogasson minket, hogy meg ne látogassa Julit, akit úgy megszeretett... akit annyira... Megtiltani? Azt nem lehet. Hogyan is? Megsérteni? Vérig sérteni? Igen, akkor talán... Eszébe jutott, amit réges-régen, még gyerekkorában hallott, ahogyan azelőtt, még abban a háború előtti, úgynevezett úri világban, azok a magukat nagyságos úrnőnek képzelő, azok a műveletlen „naccságos asszonyok” próbálták ki a cselédek megbízhatóságát: krajcárokat, filléreket, esetleg egypengősöket hagytak mintegy véletlenül asztalon, éjjeliszekrényen, pohárszéken elcsennek-e belőlük egyet-kettőt?

És legközelebb azzal fogadta Tóth Máriát: – A múltkor egy ezrest felejtettem a konyhaszekrény polcán. Nem látta? Hová tűnhetett? – Aztán meg: – Nem tudja, hová tűnt a gyűrűm az éjjeliszekrény fiókjából? Ugyan ki járhatott itt...?

Aztán meg még durvábban: – Nem maga vette ki azt a kis meissenai bohócot a vitrinből?

És utána: – Tessék, fogja a pénzét, ide többé be ne tegye a lábát!

Amikor az előszoba ajtaja becsapódott Tóth Mária mögött, Soltészné, dr. Halasi Melinda úgy érezte, rádől a ház, az egész világ. Hogyan nézhetek a tükörbe? Hogyan nézhetek a férjem szemébe? Hogyan a lányom szemébe? A lányom...? Az anyja lehetek-e továbbra is? Így?

Boldogság

Dorogiékat kisgyerek korom óta ismerem. Nagymaroson, a pesti polgárcsaládok akkoriban még oly népszerű nyaralóhelyének számító dunai falu strandján barátkozott össze a két család. Dorogiék fia, Gazsi velem egyidős volt, a húga, Juli akkor még meg sem született.

A barátság Pesten is folytatódott. Ahogyan én gyerek-, majd kiskamasz-koromban megállapíthattam, Gazsi barátom családja, ha nem is dúsgazdagon, de a mienknél jobb módon élt, a Belvárosban volt a szép, ötszobás lakásuk – ebből kettő, ahogy a ház

kapujánál egy réztábla tudtul adta: *Dr. Dorogi Gáspár köz- és váltóügyvéd irodája*. Lenke néni híres jó háziasszony volt, barátaiknak, köztük nekünk is, és – mint mondta – „az uram fontos ügyfeleinek” nagy és remek vacsorákat adott; akkoriban ők már a Balatonnál, Siófokon, majd Füreden és Földváron, a harmincas évek végén pedig egyszer Abbáziában is nyaraltak. A később született, Gazsi barátomnál hét évvel fiatalabb Julikát Dorogi néni drága, szép ruhákban járatta, nyolcéves korában már balettezni taníttatta. Imádott kártyázni – zsugázni, ahogy ő mondta –, a vacsorákat náluk és barátaiknál éjfélig tartó romi partik követték – bridzsezni sose tanult meg.

Amikor én csaknem két évvel a háború után hazakerültem, a Vöröskereszt, vagy valamelyik hasonló jótékonyági intézmény nagy konyháján találtam végre rá az ott dolgozó Lenke néni. – Énnekem már csak Juli maradt, senki és semmi más ezen a világon – mondta. Gazsi a jogi tanulmányait be sem fejezte, huszonkét éves korában, hadapród őrmesterként esett el a Donnál, anyja a sírját sem láthatta soha. A férjét – Gáspár bácsit, így mondta nekem – alig két évvel a fia halála után egy váratlan szívroham vitte el. Azt a szép lakásukat pedig, tette hozzá Lenke néni, negyvennégy végén egy bomba tüntette el, mindenestül, nyomtalanul. – Juli meg én – folytatta Lenke néni száraz, tárgyilagos hangon – az óvóhelyen csodálatos módon, sértetlenül éltük át a légítamadást.

Aztán megismételte: – Énnekem már csak Juli maradt, egyedül ezen a világon. Már csak az ő jövőjét, az ő boldogságát akarom biztosítani.

A hetedik kerület egyik mellékutcájában, a Garay téri piac közelében laktak egy gyéren berendezett egyszobás lakásban. De az asztalon nagy csokor piros rózsa volt, gyönyörű ólomkristály vázában. Ez még a régi otthonukból maradt meg? – akartam kérdezni, amikor először mentem fel hozzájuk, de Lenke néni megelőzött. – Péter hozta – mondta. – A virágot meg a vázát is. – Juli, a gyönyörű húszéves Juli gyors grimaszt vágott.

– Az a szerencsém... a szerencsénk – kezdte a beszámolóját özvegy Dorogi Gáspárné –, hogy mindig olyan nagy háztartást vezettem és ilyen jól megtanultam főzni. Így jutottam a háború után, szinte azonnal álláshoz... Az ember vessen számot a realitásokkal, ne legyen finnyás, ugye? Felelős vagyok az egy szem lányom jövőjéért.

A túrós süteményt és az illatosán gőzölgő kávét olyan gesztussal tette elém, ahogyan annak idején a kaviárt és a ráklevest kínálta némely fontos vacsoravendégének. – Valódi babkávé – mondta, és csodálkozásomra, mintegy válaszul hozzátette: – Péter hozta. Ő ma is mindenhez hozzájut.

Juli kiment a szobából. Hangesen csapta be az ajtót. Az anyja utána nézett. – Majd megjön az esze... – jegyezte meg halkán. Aztán elmondta, hogy Korniss Péter, a híres kispesti Korniss harisnyagyár egyedüli örököse, halálosan szerelmes Juliba. – Én pedig – tette hozzá megint – felelős vagyok a lányom jövőjéért és boldogságáért. Ebben a mai nyomorúságos, szegény világban...

– Lenke néni! – vettem közbe. – Éppen ebben a mai világban mások az értékek. A háború megmutatta...

– Ez a bolond lány – folytatta Juli anyja – belehabarodott egy fiúba... valahonnan vidékről, faluról vagy isten tudja, honnan jött fel Pestre, egy szál kopott ruhában... valami kollégiumfélében lakik... Mi lehet az ilyenből? Mire viszi? Mit tudjátok ti, gyerekek? Én ismerem az életet. A pénz az pénz! Akármilyen világ lesz, a pénz beszél, a kutya ugat... A Korniss gyár tulajdonosának a fia ma is tele van pénzzel. És kedves, helyes fiú... és imádja a Julit...

Legközelebbi alkalommal Julit egyedül találtam otthon.

– Az anyu megőrjít – kezdte. – Azt akarja mindenáron, hogy az a Korniss Péter...

– Nagyon ellenszenves? – kérdeztem.

– Tudod – emelte rám valóban gyönyörű fekete szemét –, ahogyan van szerelem első látásra, úgy van undor, utálkozás is első pillanatra. Ahogy rám nézett és kidülledt a szeme, ahogy beszélt... a lihegése... iszonyú! Értem az anyámat is... de mégis!

A sors, a munkám több hónapra vidékre szólított. Amikor visszajöttem Budapestre, megtudtam, hogy már meg is tartották, szűk családi körben, Korniss Péter és Dorogi Júlia esküvőjét.

Nem sokkal később államosították a Korniss család kispesti villáját, aztán 1948 tavaszán a gyárat is. Én kétszer vagy háromszor voltam a fiatal házaspárnak, Korniss Péter mérnöknek és feleségének hivatalosan kiutalt, és a család értékes, régi bútoraival telezsúfolt kétszobás, körúti bérlakásában. Az ifjú férjről még csak azt se mondhatnám, hogy visszatetsző, rossz külsejű férfi lett volna, mindig barátságos volt, udvarias, szinte kedves, Juli pedig csaknem szótlánul mosolygós. Az egyik alkalommal Doroginé is ott volt náluk. Amikor együtt mentünk el tőlük, a lépcsőn azt mondta nekem: – Van a Kornisséknak még most is mit aprítaniuk a tejbe. Majd belátja még Juli, mennyire igaza volt az anyjának. Kell az anyagi biztonság a boldogsághoz...

Gyereük nem született Júliáknak – én sose kérdeztem meg, miért. 1957 januárjában egy ismerősömtől hallottam meg, hogy Korniss Péterék néhány héttel korábban, a nagy kirajzás idején, Juli anyjával együtt – ahogy akkoriban mondták –, Nyugatra távoztak. Több mint egy esztendő múltán kaptam tőlük egy képeslapot – a képen a híres New York-i Szabadság szobor – a feladó címe nélkül.

Mintegy másfél évtized múltán talákoztam velük váratlanul, egy New York-i magyar ismerősöm jóvoltából. – Úgy tudom – nézett rám a manhattani Nyolcadik sugárút egyik McDonalds éttermének asztala fölött –, hogy maga jóban volt valamikor a Korniss Péterékkal... – Felírta egy cédulára bronxi címüket és a telefonszámukat is.

Juli felsikoltott, amikor a telefonban a hangomat meghallotta. – Gyere, gyere! Akár most azonnal is!

Másnap mentem el hozzájuk. Kopár, szürke bronxi utca volt, a hol laktak, a jellegtelen, magas házak egyikének hetedik emeletén. A lakás is jellegtelen volt, amerikai típusbútorok, tévé – amit ők tivinek mondtak –, a kis konyhában nagy hűtőszekrény. Juli a nyakamba borult – meglepően szép és fiatalos volt, az idő múlása alig látszott meg rajta. Péter sem sokat változott, csak a szeme alatt lettek mélyebbek a karikák; kedvesen mosolygott, a vállamat veregette. És mentegetőzött: hamarosan el kell mennie, éjszakai műszakban dolgozik, és a gyár messze van. Juli kávéval, süteménnyel kínált. – Nem én készítettem, anyu sütötte a Muskátliban – mondta.

– Az édesanyád? – kérdeztem. – Hogy van?

– Nagyon messze innen dolgozik. A Second Avenue-nál. Ezért nem lakunk együtt. – Majd hozzátette, kissé halkabban: – Ezért sem...

A társalgás valahogy akadozott. Semmi lényegeset nem tudtam megkérdezni tőle. Vagy nem mertem?

– Itt is ronda az élet – mondta, amikor elbúcsúztunk, és hozzátette: – Nekem legalábbis ronda.

– Mivel foglalkozol? – kérdeztem végül.

– Ezzel is, azzal is, mindenféle business, ami adódik... Néha árut is szállítok egy cégnek. Divatcikkeket... Csupa rubbish. Vacak, szemét – mondta magyarul is. – Van egy ócska Chevrolet kocsim. Azzal...

Másnap megkerestem a Second Avenue-t keresztező egyik utcában, abban a szegényebb „magyar New York”-ban a *Muskátli* nevű magyar vendéglőt. Pesten az

ilyet inkább kifőzdének nevezik. A keskeny helyiségben ételszag volt. A konyhában, a nagy villanytűzhely előtt állt Lenke néni, kendővel a fején, a lábán vastag posztópapucs. Átölelt, megcsókolt – talán csak egészen kisgyerek koromban tette ezt –, és elsírta magát. – Nahát... az én Gazsim is így kopaszodna már? – Aztán, a pillantásomat követve, mintegy mentegetőzőn mondta: – Fáj a lábam, azért van papucs rajtam...

– Kezdetben együtt laktam Juliékkal – magyarázta. – De az nagyon messze van. És jobb is így nekem. Tudod, engem itt nagyon megbecsülnek. – Büszkén mutatta az étlapot, a *Muskátli Vendéglő* fejléc alatt, nyomtatva állt: „A konyhában Lenke néni főz.”

Visszakísért az étterembe, leültetett, szinte erővel nyomott le az egyik asztalhoz. – Itt a vendégem vagy! – mondta. Aztán megismételte, az *itt* szót erősen megnyomva: – Itt engem nagyon megbecsülnek. Kovács úr, a főnök... Az anyja, Sárka pedig jó barátnóm. Együtt is lakom vele, egy kis lakásban, innen a második házban. – Erőnek erejével megebédeltetett.

A következő napon délelőtt tizenegykor Korniss Péterrel találkoztam. A randevút New York-i módra beszéltük meg: A Kilencedik Avenue és a Negyvenkettedik utca északkeleti sarkán. – Nem akarsz moziba jönni velem? – kérdezte Péter. – Itt, a közelben egy nagyon jó, nagyon kemény pornográf filmet játszanak. Én már kétszer láttam.

– Nem... én nem szoktam... – mentegetőztem.

– Muszáj néha – magyarázta, a mozi helyett már az egyik gyorsétkező vagy kávézó asztalánál ülve. – Kell az embernek néha az az izgalom. Legalább ez. – Aztán, mintha valami zsilip szakadt volna fel benne, úgy ömlött belőle gáttalanul, szégyenkezés nélkül a panasz. – Mert a Juli nem enged magához! És énnekem ő kell, még mindig csak ő! Megőrülök érte. Ő meg azt mondja, utál, undorodik tőlem. Nagyon ritkán, amikor váratlanul kedves hozzám, ha már félig... ha már nagyon felizgatott... felugrik, elrohan, magára zárja a fürdőszoba ajtaját...

– És mással? – kérdeztem.

– Nekem csak ő kell!

– Úgy értettem, a Juli mással...

– Biztosan. Engem már az sem érdekel. Csak ő. Ha olykor-olykor egy új nyakláncot, egy új gyűrűt látok rajta, egy új ruhát, és mondom neki: veszek én neked szebbet, jobbat, csak nevet: a jó munkámért kaptam, magyarázza... Azt se tudom, merre jár, amíg én éjszaka dolgozom.

Elmondta, hogy a textilgyárban *foreman*, vagyis előmunkás az éjszakai műszakban. Mindig éjszaka, mert azért többet fizetnek.

– Te mérnök vagy... diplomád van...

– Mit számít az itt... meg aztán kezdetben nyelvi nehézségeim is voltak, és újra kellett volna vizsgáznom. – Aztán keserűen elnevette magát. – Most már minden nyelvi nehézség nélkül olvasom itt a pornó könyveket és újságokat.

Elutazásom előtt még egyszer meglátogattam Lenke nénit a *Muskátliban*.

Elmúlt újabb fél évtized, amikor attól a bizonyos New York-i magyar ismerősömtől levelet kaptam. Tudja, írta, hogy én valamikor jó barátságban voltam Korniss Péteréssel. Azt is tudja, amikor öt év előtt meglátogattam őket, tapasztalhattam – hiszen közismert volt –, hogy milyen rossz a viszony köztük. Am a legutóbbi

hónapokban, legalábbis úgy tetszett, helyreállt köztük a harmónia. Együtt látták őket, karonfogva, mindenfelé. Az egyik hétvégén is együtt utaztak Long Islandbe. Hazafelé – Mrs. Korniss, vagyis Juli vezette a kocsit – egy felüljárón, teljesen érthetetlenül, nekirohantak a korlátnak, áttörték és a mélybe zuhantak. Mindketten a helyszínen haltak meg. Egyesek szerint nem véletlen baleset volt...

Lenke néninek, szégyenkezve bevallom, nem mertem írni. Csak a *Muskátli* tulajdonosának. Kissé megkésve, de megérkezett Kovács úr válasza. Mrs. Dorogi – vagyis Lenke néni – most is dolgozik a vendéglőben. Barátnőjével, az idős Kovácsnéval egy lakásban lakik. Van egy papagája is.

Magyar ember nem fázik

Azon a napon, 1920. május 29-én, amikor én kora reggel a Rákóczi út egyik, talán már akkor is kopott bérházának második emeletén megszülettem, szűkszavú újsághír adta tudtuk gróf Teleki Pál külügyminiszter másnap utazik Párizsba, hogy a kormány nevében aláírja a békeszerződést. Azt a bizonyos trianonit. Arról is hírt adtak röviden a napilapok, hogy a lengyel hadsereg előnyomulása következtében – mint írták – „sok hadifogoly szabadult fel Ukrajnában, kik között a magyarok túlsúlyban vannak. Körülbelül húszezer hadifogoly vár Ukrajnában hazaszállításra. A betegeket addig az oswiecimzi kórházban gyógykezelik”. (A hír olvastán ugyan ki sejtette volna, hogy Oświęcim alig két és fél évtized múltán német néven, Auschwitzként fog elhíresülni?) A parlamentben gróf Teleki Pál pedig azt tartotta egyik legfontosabb közölnivalójának, hogy „... ezek – mármint a volt hadifoglyok – Oroszországból jönnek haza, és köztük bizonyára sokan vannak *influálva* a bolsevista eszméktől. Ezeket megfelelően kezelésbe kell venni”. Ismertetik az újságok a hivatalos lap előző napi közleményét is, amely szerint a budapesti katonai városparancsnokság körözőlevelet adott ki esküvel fogadott katonai szolgálati kötelesség megszegésére való csábítás, hazaárulás és felségsértés, a Galilei kör működésének támogatása és még számos hasonló „bűncselekmény” elkövetése miatt „gróf Károlyi Mihály budapesti születésű, 45 éves, róm. kath vallású, nős, két gyermek atyja, nagybirtokos, tartalékos huszárhadnagy” ellen. Én magam akkor, néhány órás koromban biztosan nem, de a szüleim azt is elolvashatták, hogy este a Nemzeti Színházban *Az ember tragédiáját*, a Scala színházban Offenbach *Szép Heléna* című operettjét nézhetnék meg, de értesülhettek arról is, hogy a Nagymező utcában kilónként 35 koronáért kapható extra rafia, és doktor juris miniszteri tisztviselő, némileg rokkant, nősülne, esetleg benősülne, ajánlatokat „Doktor” jelígre kér.

Olvasni aztán mégiscsak megtanultam, még úgy-ahogy a betűvetést is, nem is olyan nagyon sokára, és negyedik elemista, vagyis kilencéves koromban Mikulás napjára a szüleimtől egy töltőtollat kaptam. (Akkoriban – és még másfél évtizedig – a Mikulás nap a királyi allűröket felvett vitéz Horthy Miklós neve napja, ha nem is hivatalosan, de gyakorlatilag szinte országos ünnepnap rangjára emelkedett.) Azon nyomban elővettem az egyik még üres, vonalas, iskolai füzetemet és a töltőtollal „regényt” – életem első regényét – kezdtem írni egy Gyurka nevű pesti fiúról, aki 1848-ban beáll Damjanich seregébe és csodálatos kalandok, hőstettek részesévé lesz. Én magam Negyvennyolc, a márciusi ifjak, Kossuth Lajos, Petőfi és Bem apó és a pirossipkások bűvöletében éltem, faltam Rákosi Viktor, Gaál Mózes, Komáromi János és mások „szabadságharcos” ifjúsági regényeit. Március 15-én Rákóczi úti lakásunk erkélyéről néztük minden évben

az ünnepi felvonulást, ma is emlékszem (pedig az még korábban, öt-hatéves koromban lehetett) az éljenzésre, a piros-fehér-zöld nemzeti lobogókkal menetelők közt nyitott lovas kocsikban ülő néhány ösregnek látszó honvédsapkás „bácsira” – apám szokatlanul meghatott hangon magyarázta: – Bizony, ők még ma is élő, negyvennyolcas honvédek! Olyasmit is mondott, hogy „hősök”, meg „hazaszeretet”, és bizonyára azt is, hogy „szabadság, egyenlőség, testvériség”, bár annak a nagyszerű, világot megrendítő jelszónak igazi jelentését még nem foghattam fel.

Azt azonban nyolc-kilencéves koromban már megértettem, miért mondja szakállas, csizmás apai nagyapám ott, a húsvétkor is havas csúcsú, nagy hegyek tövében, abban a gerendás mennyezetű, sültalma illatú szobájukban, hogy „Csukjátok be jól az ablakot, a spalettát is, hogy ki ne hallatsszák az utcára”, majd érdes kezével az arcomat megsimogatva: „Most pedig mondd el nekem a *Talpra magyar-t!*” Majd azt is, hogy „A Kárpátoktól le az Aldunáig”. Aztán: „énekelj el a Himnuszt!” Utána pedig sóhajtva és szemét dörzsölgetve: „De jó nektek, odaát...” Azt a boldog napot, amikor csaknem másfél évtized múltán újra szabadon énekelhették városukban a magyar himnuszt, ő már nem érte meg – így hát, nem is sokkal később, őt nem, csak nyolcvanéves nagyanyámat tuszkolhatták puskatussal a csendőrök az Auschwitzba induló tehervonat egyik zsúfolt kocsijába.

Nekem, a pesti gyerekek, akkor csak duzzadt a keblem a büszkeségtől, és bámultam az udvar végében nagyapám ló- és tehénistállóját, a csodát, ahogyan egy nálam alig néhány évvel idősebb lány ügyes keze nyomán sisteregve, bugyborékolva ömlik a tehén tőgyéből a sajtárba az a pestinél is sokkal finomabb, friss, meleg tej!

Talán az első két latin szó, amit pedig addigra otthon már megtanultam, az volt: *numerus clausus*. Zárt szám. A modem, huszadik századi Európa első faji törvényének elnevezése. „Neked mindig, az első elemitől az érettségiig, tiszta kitűnő bizonyítványt kell hazahoznod – mondta apám –, hogy felvehessenek az egyetemre!” így mondta, szomorú feltételes módban: *felvehessenek*. Micsoda hendikep egy gyerek számára! így indulni az élet versenyében. Én éreztem ennek a fenyegetőn, idegenül hangzó *numerus claususnak* vagy micsodának az igazságtalanságát, a hátrányos megkülönböztetés igazságtalanságát, ez azonban mit sem változtatott magyarságom igazán, a nagyapámnak elszavalt *Nemzeti dal* gyönyörűségén, a negyvennyolcas honvédek (köztük, mint már akkor is tudtam, egyik dédapám) hősiességén, azon, hogy ha a Föld Isten kalapja, hazánk a bokréta rajta, és Hazádnak rendületlenül... Hát ki dönti el, mi dönti el, hogy ki magyar?

Hatodik vagy hetedik gimnáziumba jártam már, kemény, hideg tél volt, a vízzel felöntött iskolaudvar délutánonként a diákok és a környék lakosai kedvenc, olcsó korcsolyapályája. Válságos, szénhiányos esztendő volt az; az iskolát gyengén, a tornatermet és öltözőjét a leghidegebb hetekben egyáltalán nem fűtötték. Valaki kitalálta, talán a testnevelő tanárunk, K. tanár úr, hogy a tanteremben tartsanak sportról, testedzésről, hazaszeretetről szóló „elméleti tornaórákat”. Az egyik, dermesztően hideg januári napon utolsó óránk lett volna a testnevelés. Úgy gondoltuk mi, nagykamaszok, szinte már felnőttek, hogy kellemesebb, jobb lenne egy órával hamarabb hazamenni; elzártuk hát az amúgy is alig melegítő fűtőtestet, kitértük az ablakokat, fülünkre húztuk a diáksapkánkat, felöltöttük a télikabátunkat, felhajtottuk a gallérját, nyakunkra sálat tekertünk, és így, hangosan vacogó fogakkal vártuk K. tanár urat. Hátha megszán és hazaenged minket.

– Fázunk! Megfagyunk! – kiabáltuk, amikor belépett a tanterembe. Ő azonban a dühtől elvörösödött. – Magyar ember nem fázik! – ordította. – Le a sapkával, kabáttal, és futás, le a lépcsőn, ki az udvarra! Majd én megmutatom...

Kitódultunk, cipőben, a hideg, féltve ápolt jégpályára.

A következő pillanatban kilépett az igazgatói lakás épületének iskolaudvarra nyíló ajtaján az igazgatónk. – Megőrültetek? – ripakodott ránk. – Korcsolya, kabát és sapka nélkül a jégen?

– Magyar ember nem fázik – kiabáltuk valamennyien.

– Ki mondta ezt a marhaságot? – kérdezte.

– K. tanár úr! – feleltük kórusban.

– Mars, vissza a tanterembe – mondta. Azt hiszem, el is mosolyodott. Bölcs, humánus ember volt.

Magyar ember nem fázik. Ezt mondta volna bizonyára K. tanár úr akkor is, amikor 1943 elejének iszonyú telén a Don-kanyarnál hóban, jégen, az orosz frontra kihajszolt 2. magyar hadsereg húszezer katonája pusztult el.

Én abban az időben valóban nem fáztam Észak-Afrika sivatagos tájain. Második esztendeje szolgáltam már önként jelentkezett közkatonaként az angol hadseregben, amely a franciaországi front összeomlása után egy évig még egyedül folytatta a fegyveres harcot Hitler és a koncból részesülni akaró Mussolini addig még győzelmet győzelemre halmozó hadereje ellen. Az észak-afrikai hadjárat fordulópontja, Montgomery brit seregének nyugat-egyiptomi, El Alamein-i győzelme után a mi, Egyiptomban állomásozó századunk is fellélegezhetett valamennyire. Ritkultak a német repülőök addigi rendszeres támadásai is; így kerülhetett sor valamivel később Kairó közelében, a brit hadsereg egyik nagy támaszpontjának táborigényű színpadán a világhírű amerikai-francia énekes-táncosnő, Joséphine Baker fellépésére. Tombolva ünnepelte a sok száz, vagy talán ezernél is több katona. – „Ha majd a háborúnak vége lesz, és újra otthon... Párizsban, Londonban, New Yorkban...” – énekelte a fekete bőrű, gyönyörű Joséphine Baker, és táncolt is, fergeteges, és az éljenzés, önfeledt nevetés, tapsolás, lábdobogás tetőfokára hágtott, amikor egy köpcös angol ezredes hatalmas virágcsokrot nyújtott át a nála fejjel magasabb, karcsú művésznőnek, az pedig lehajolva cuppanós csókot nyomott a tökkopasz ezredes feje búbjára.

Én is törölgettem a könnyeimet, de nem a nevetéstől, hanem a honvágytól; Párizs, London, New York, béke, ezekről szólt a dal a színpadon, de nekem Joséphine Baker Budapestet juttatta eszembe, az otthonomat, a múltamat. Budapestet búvólte el ugyanis kisfiú koromban újszerű, merész táncával és dalaival az Erzsébet körüti Royal Orfeumban fellépő Joséphine Baker. Még engem is magukkal vittek a szüleim egy délutáni előadásra. Óróra született akkor a pesti sláger: „Az én babám egy fekete nő... fekete testén csak a banán...”

És előttem, a szemem előtt, alig évtizeddel később, ott, ahol a brit hadsereg táborigényű színpada mögött, az egyiptomi sivatagos fennsík köves peremébe vájt óriási barlangrendszer kezdődött – lőszerraktárak, járműjavító- és térképész műhelyek, irodák és egyéb katonai létesítmények helye –, és ahonnan, mint mondták, valamikor a piramisok építéséhez vitték a folyó túloldalára a köveket a Níluson át, amely ott hömpölygött most is, alig kilométernyire, a hátam mögött, én csak azt a korábbi csodálatos, azt a *budapesti* Joséphine Bakert láttam, és a pesti körutat és a Dunát és a szülőimét, az otthonomat, az egyedülit, mert nekem csak az, csak ők...! Csodálkozhatott is az a mellettem ülő londoni vagy liverpooli vagy melbourni vagy tudj'isten, honnan odakerült *lance-corporal* – vagyis örvezető –, hogy ott, a jobbán, annak a *private*-nek – vagyis minden rendfokozat nélküli közlegénynek – ugyan miért ömlenek a könnyei?

Regényt is kezdtem megint írni akkoriban, pontosabban: mintegy esztendővel korábban, még Szíriában, az Eufrátesz partján, a francia idegenlégió egykori, de a mi egységünk bevonulása előtt félig rommá lőtt erődjében. Persze nem a háborúról, nem is arról a körülöttem élő, lüktető, színes keleti világról, hanem az otthonomról, Budapestről, a Balatonról, csalódásaimról a szerelemben is, és hát az álmairól, amelyek megghiúsultak, mert hol voltak már hazámban, abban a hitleri örületet másoló, annak kiszolgálására előkészített hazámban azok a csodálatos eszmék – a magyar negyvennyolc jelszavai is –, hogy: Szabadság! Egyenlőség! Testvériség! Deportálás, Dunába lövés, Auschwitz, holokauszt – ezek a szavak, kifejezések akkor ugyan még álmunkban sem fordulhattak elő, ezeket még nem is ismerhettük, de megalázottan, törvénnyel is alsóbbrendű állampolgárrá nyilvánítottan, a zsigereimben is megéreztem valamit a közeli iszonyatból. És megragadtam egy teljesen váratlanul adódott, bizonyára utolsó lehetőséget, hogy elutazzam oda, ahol egyenlő jogú emberként élhetek és tanulhatok.

A gondolkodásában hozzám legközelebb álló barátom, akihez hasonlóval azóta sem találkoztam, a Keleti pályaudvaron egy levelet nyomott a kezembe. *Moriturus te salutem*, ez volt a megszólítás – és a búcsúzás. 1942 januárjában veszett nyoma, valahol a Don-kanyarban – ágyútűzben, aknára lépve, a hóban halálra fagyva, fogságba esetten –, vagy dühében, vagy csak „tréfából” egy keretlegény verte halálra? Soha, senki meg nem tudta.

Én magam csak a leszerelésem után, több mint hatévi távoliet után térhettem haza. Karácsony estéjén, a Nyugati pályaudvaron, anyám egyedül várt. És néhány budapesti sír: apámé, anyám szüleié – a többi rokon, a régi barátok többsége temetetlenül a földben, vagy füstben elszállva, ki tudja, hol?

Amikor ezeket a sorokat írom, nyolcvankilencedik évemben járok – csaknem három emberöltő! Örömök, bánatok, szerelmek, megghiúsult remények, befejezetlen történetek, örök titkok és örök szégyeneim. Az az utolsó éjszaka az elutazásom előtt, amikor apám bejött a szobámba, és én tudtam, mennyire várja, hogy mondjak neki néhány szót, azt hogy a búcsúzás, abban a háborús világban talán örökre szólón, nekem is mennyire fáj, és hogy köszönöm... mit is? Mindent, az életemet, és azt is, hogy tudom: annyira szeretnek a szüleim, hogy elengednek engem, az egyetlen fiukat, ebben a félelmetes világban, talán örökre, hogy élhessek, úgy ahogy érdemes... – ám én, félve attól, hogy elsírom magam, úgy tettem, mintha aludnék; és másnap reggel, amikor a vonat lépcsőjéről megláttam „ösöreg”, ötvenhárom éves apám szemében a könnycseppet, csak azt tudtam mondani: – Azt hiszem, elfelejtettem tartalék borotvapengét tenni a csomagomba...

Volt egy lány, akit nem sokkal azelőtt – az első nagy szerelmi csalódásom után – ismertem meg. Szép is volt, bizonyára szép, az arcára sem emlékszem már, kedves volt és okos, és én úgy éreztem, a szemében láttam (milyen is volt a szeme színe?), hogy ő vonzódik hozzám, ő lehetett volna talán, aki... – de amikor az évek múltán hazajöttem, a neve sem jutott eszembe, még az se, hogy hol lakott. Élt-e még akkor, él-e még talán ma is? Ezt se tudom. Hiszen akkoriban én csak a világot akartam megváltani. – Hulljon a férgese, – és: – ahol fát vágnak, ott röpköd a forgács – mondta valaki, akinek a fejszéje nyomán bizony ártatlanok... És én mégis csodálkoztam (Féltem-e? A fene tudja, hiszen azt nem akartam bevallani önmagámnak se), hogyan tarthatják kémgyanúsnak azt, aki, bár „imperialista” ám annak idején mégiscsak a nácik-fasiszták ellen harcoló hadsereg katonája volt. És röpködtek körülöttem a forgácsok, sorra tűntek el barátok, ismerősök; engem, a szerencse fiát, akkor csak „felelős”-nek mondott szerkesztőségi állásomból rúgtak ki. (De ronda szó!)

Talán mégsem így, nem ilyen vadul, nem ilyen gyilkosán kellene vágni azt a fát, nem így kellene megváltani ezt a világot, ezt a hazát, mondták már sokan, és mondtuk mi is, így, többes számban, hiszen addigra már házasságban, (békés, szerető, mindig megértő, csaknem ötven esztendeig tartó házasságban) éltem, és amikor a vihar, az újabb csalódások után, na meg édes, bűvös szirénhangokat követve százezrek vágtak neki a nagyvilágnak, én már tudtam: odaát ugyan ki az a szerelmes ifjú, aki szíve választottjának azt mondhatja: *Reszket a bokor, mert madárka szállott rá...*, és ki érti meg, hogy: *Itt valahol, ott valahol / Esett, szép szomorú fejekkel / Négy-öt magyar összehajol...*, és ki tudhatja ott, hogy milyen volt az Erzsébet körúton az a Royal Orfeum, ahol valamikor, abban a csak csupa banán ruhájában, Joséphine Baker táncolt és énekelt...

Alig kétszáz méternyire lakom, immár több mint hatvan esztendeje, attól a Rákóczi úti háztól, ahol megszülettem. Amikor 1948 tavaszán kiutalták nekünk a lakásunkat, a keskeny kis utcánknak két nevezetessége volt: az egyik nagy sörgyár lerakata, istállója és sörözője, valamint egy akkor még üzemelő bordélyház. Azóta hogy eltűntek az úttestre sűrűs potyogató muraközi igáslovak, eltűntek fejünk fölül a verebek is. A másik intézmény munkatársainak utódjai is más konstellációban végzik munkájukat.

Mi mindent látott, hallott, élt át az ember hat évtized alatt ebben a négyemeletes, megkopott bér-, ma pedig társasházban! Olykor még fülemben cseng az a hajnali sikoltás, amelyet akkor hallottam meg, amikor az egyik földszinti lakásból H.-ékat elhurcolták. Nem is ismertem őket, azt se tudhattam – ma se tudom –, hogy miért vitték el őket, éppen őket. Néhány nappal később olvastam az újságban először a szót: *kitelepítés*. Új lakók költöztek a helyükbe: csendes, szerény emberek. Sose tudtam, besúgok jutalma volt a beköltöztetésük, vagy csak mit sem sejtő, derék, szorgalmas dolgozók lakáshoz juttatása? Ma sem tudom.

P.-ék két éves kislánya, Ildikó, felkapaszkodott egyszer a második emeleti folyosó korlátjára, átbukfencezett rajta és lezuhant. Az udvaron játszó ötéves kisfiú kitérte mindkét karját, és elkapta. Lehuppantak a kőpadlóra – semmi bajuk nem esett. Hallottuk, hogy X.-nek a felesége megszökött egy amerikai tiszttel. 1956 októberében, amikor napokig dörögtek körülöttünk a fegyverek, a tankok ágyúi, és a közeli áruház épülete lángokban állt, a pincében társadalmi béke alakult ki, sakk- és kártyapartik álltak össze, szerelmek születtek, családok megosztották egymással a szűkös élelmiszer-tartalékokat. Aztán persze, sok minden feledésbe merült. T.-ről kiderült, hogy még a lépcsőház villanyégőit is ellopja; H.-ék eltűntek, valaki a rádióban hallotta Bécsből az üzenetüket; D.-ből egy nagy vállalat igazgatója lett, hamarosan valahová Budára költözött; Z. meg akarta fojtani a feleségét, aki megcsalta, az asszonyt a mentők, a férjét a rendőrök vitték el. A harmadik emeleti G.-ék vettek először televíziót, esténként tíz-tizenöt is néztük náluk a műsort. K., egy külkereskedelmi vállalat munkatársa, valahonnan nyugatról, egy háború előtti olasz kiskocsit, egy ütött-kopott Topolinót hozott haza – nemcsak a házban, de az egész utcában az első autót. Minden szabad idejében azt mosta, szerelgette, babusgatta. Esténként a pótkerekét felvitte a negyedik emeleti lakásába. Mancini néni, a házfelügyelő, továbbra is szorgosan – ahogy maga is mondta – leskelődött a lépcsőházban és a folyosókon, olykor még az utcáról is felnézett messzelátójával az emeleti ablakokba. Segédházfelügyelőnek nevezett rabszolgája, a Mancini néni bűzös kamrájában lakó, éjszakánként kaput nyitó, koszos rongyokba burkolódzó, még a ház egyik lakója nagy kuttyájának is kezitcsókolomot köszönő, sokszor pálinkaillatot árasztó öregasszonyról, Stefi néniről egyszer kiderült, hogy németül és franciául is beszél, valamikor operába is járt, Mozart

volt a kedvence.

Nekünk is volt már autónk később: hamar felforró hűtővízű, gyakran elakadó Moszkvicsunk, de azért bejártuk vele Magyarországot és – amikor háromévenként turista útlevelet kaptunk – fél Európát.

Változott a világ, egy sikeres vállalkozó elegánsan berendezett garzonlakást vett a húszéves fiának, akit egyik reggel holtan vittek ki a házból: kábítószer-túladagolás. Egy éjszaka hatalmas robbanás, még a mi házunk és a szomszédos épületek ablakai is betörték, a sarkon, az egykori söröző helyén, az éjszakai mulatóban robbant a pokolgép – semmi különös, csak a konkurens banda leszámolása. Az utcákban a Ladák, Skodák, Trabantok helyén Volvók, Volkswagenek, Audik, Fordok állnak – még egy-két Mercedes is –, a mi Suzukinknak alig találunk köztük parkolóhelyet. A szomszéd utcában – szépen fásított, félig-meddig sétálóutca-félében – a padokon alszanak a hajléktalanok.

Már tudok – még tudok – olvasni. Lapozom az újságokat. *Magunkfajta és magukfajta* – olvasom. Meg: *idegenszívű*. De van, ahol nyíltan kiírják: *cigány, zsidó*. Kézigránátok, Molotov-koktélok robbannak békés családi házakban. Ablakokon lőnek be. Nem akarok hinni a szememnek, de nem, ezt nem 1939-ben, hanem most, 2008 végén olvasom: „A felvett hitel hová vándorol? [...] Bankármarkokba, sztárgázsikba, a politikai maffiákhoz, az országhódító gazdasági-politikai-kulturális elit kezeibe. Zömében zsidó kezekbe...” Nézek egy képet is az újságban: a nemzeti ünnepen egy tankot elkötő, és azzal a rendőrkordon ellen induló, nagypapa korú férfi a bírósági tárgyalásán bakancsosán, a nyilasok öltözékét idéző Magyar Gárda megfélemlítő egyenruhájában, Árpádsávos kendővel a nyakában feszít. Az egykor liberális, majd nemzeti-jobboldali volt miniszterelnök azt mondja: ha ismét hatalomra kerül, a magyar lesz *újra* Európa – vagy talán a világ – legműveltebb, legsikeresebb nemzete. (Néztem az újságot, hátha úgy folytatja: magyar ember a jég hátán, az orosz hómezőkön sem fázik.) Arról is értesültem, hogy a Nemzeti Színházban este az Oreszfész-t, az Operában a *Diótörő*-t, a Vígszínházban a *Száz év magány*-t nézhetném meg. És olvastam az egyik lapban hajléktalan költők verseit, egyikük, Pethő Gábor, azt írja: *Félszárnyú galamb ma a társam, / Kutyaeledelt vacsoráztam. / Nem mese ez, inkább horror, / Kifosztanak, ha elalszol.*

Az viszont megnyugtatott, hogy: „Belváros szívében, nagy tetőteraszos, télikertes, kétszobás, teljesen felújított összkomfortos lakás reális áron eladó.” Az meg különösképpen, hogy 50-60 éves komolyzene-kedvelő úr ismeretségét keresi 55 éves hölgy. „Járjunk együtt koncertre” jeligével.

Készült 300 példányban

**Ez a
091
példány**

**ISBN 978-963-88123-1-5
ISSN 1216-1861**

Felelős kiadó a szerző

Felelős szerkesztő Tabák András

2009 Vasas-Köz kft nyomda

Felelős vezető Badó Géza

Terjeszti a Könyvtárellátó Közhasznú Társaság

**Valamennyi még kapható – füzet 250 Ft-os áron
megvásárolható vagy megrendelhető az EZREDEVÉG című
folyóirat kiadóhivatalában
(1082 Budapest, Baross utca 61. IV. emelet 410.)**
